

**Kodeks
postępowania
karnego. Tom I
Komentarz do art. 1 - 424.**

Kodeks postępowania karnego¹

z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. Nr 89, poz. 555)

Tekst jednolity z dnia 14 września 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 1987)

(zm.: Dz.U. 2017, poz. 2405; 2018, poz. 771, poz. 1467, poz. 2399; 2019, poz. 150, poz. 679, poz. 1255, poz. 1694)

---

¹ Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1).

Odnośnik w brzmieniu ustawy z dnia 19.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.:

Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1).

Dział I. Przepisy wstępne

Literatura: *G. Artymiak*, Przyspieszenie postępowania a zachowanie podstawowych gwarancji procesowych jego uczestników w znowelizowanym procesie karnym – zagadnienia wybrane, [w]: *Z. Sobolewski, G. Artymiak, C.P. Kłak* (red.), *Problemy znowelizowanej procedury karnej*, Kraków 2004; *taż*, Zasada szybkości postępowania karnego. Uwag kilka na tle ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, WPP 2005, Nr 1; *R. Balicki*, Bezpośrednie stosowanie konstytucji, KRS 2016, Nr 4; *Z. Banasiak*, Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie publicznoskargowym w praktyce policyjnej, Prok. i Pr. 2008, Nr 2; *B. Baran*, Prawo łaski w polskim systemie prawnym na tle powszechnym, Sosnowiec 2011; *J. Bednarzak*, Czy oskarżenie za kradzież wyklucza skazanie za paserstwo?, NP 1963, Nr 4–5; *T. Bergel*, Jaka skargowość? Wpływ instytucji cofnięcia aktu oskarżenia na zasadę skargowości w znowelizowanej procedurze karnej, Pal. 2015, Nr 1–2; *M. Bielski*, Wyłączenie przestępności składania fałszywych zeznań w związku z przysługującym sprawcy czynu zabronionego prawem do obrony, CzPKiNP 2011, Nr 3; *B.T. Bieńkowska*, Mediacja w polskim prawie karnym, PPK 1998, Nr 18; *taż*, Mediacja w świetle proponowanych zmian KPK, Prok. i Pr. 2002, Nr 6; *taż*, Równouprawnienie stron procesowych w systemie zasad polskiego procesu karnego, WPP 2005, Nr 4; *E. Bieńkowska*, Aktualne i przyszłe kodeksy karne z perspektywy wiktymologii, Prok. i Pr. 1995, Nr 5; *taż*, Wiktyrnizacja wtórna. Geneza, istota i rola w przekształcaniu polityki traktowania ofiar przestępstw, w: *L. Mazowiecka* (red.), *Wiktyrnizacja wtórna*, Warszawa 2012; *taż*, Pokrzywdzony w świetle najnowszych nowelizacji przepisów prawa karnego, Prok. i Pr. 2014, Nr 3; *taż*, Wokół projektu utworzenia systemu ochrony pokrzywdzonego i świadka, Prok. i Pr. 2015, Nr 3; *taż*, Zjawisko wiktyrnizacji wtórnej. Pojęcie, przyczyny, przeciwdziałanie (na przykładzie niektórych polskich regulacji prawnych), *Archiwum Kryminologii 2007–2008*, t. 29–30; *A. Błachnio-Parzych*, Przepisy odsyłające systemowo, PiP 2003, Nr 1; *A. Błachnio-Parzych, J. Kosonoga*, Rzetelny proces karny w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w: *P. Wiliński* (red.), *Rzetelny proces karny*, Warszawa 2009; *M. Błoński*, Odroczenie wydania wyroku (art. 411 k.p.k.), PS 2019, Nr 2; *M. Błoński, B. Najman*, Umorzenie postępowania wskutek cofnięcia aktu oskarżenia, SPE, t. XCIV, 2015; *G. Bogdan*, Relacja pojęć przestępstwa i przestępstwa skarbowego w polskim prawie karnym, PS 1997, Nr 5; *O. Bogucki, M. Zieliński*, Zasada bezstronności – art. 4 k.p.k. a podstawy środka odwoławczego, Pal. 2009, Nr 11–12; *A. Bojańczyk*, Dowód prywatny w postępowaniu karnym w perspektywie prawnoporównawczej, Warszawa 2011; *tenże*, Podważenie prawomocnego wyroku sądu karnego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (ETPCz). Próba zarysu zagadnienia, cz. 2, Pal. 2001, Nr 7–8; *tenże*, Z problematyki konstytucyjnej dopuszczalności niektórych dowodów prywatnych w postępowaniu karnym, Pal. 2004, Nr 9–10; *tenże*, Z problematyki relacji między odpowiedzialnością dyscyplinarną i karną (na przykładzie odpowiedzialności dyscyplinarnej zawodów prawniczych), PiP 2004, Nr 9; *tenże*, Z problematyki upoważnienia do obrony w procesie karnym (art. 83 § 2 k.p.k.) – charakter prawny upoważnienia do obrony, cz. 1, CzPKiNP 2005, Nr 1 cz. 2, CzPKiNP 2005, Nr 2; *T. Bojarski, E. Kruk, E. Skrętowicz*, Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, Warszawa 2014; *T. Bojarski, E. Skrętowicz*, Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z komentarzem, Lublin 2002; *R. Broniecka*, Relacje prasowe a zasada obiektywizmu, w: *C. Kulesza* (red.), *System wymiaru sprawiedliwości a media*, Białystok 2009; *K. Buchała*, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1980; *Ł. Budźko*, *Prawo do obrony na etapie postępowania przygotowawczego w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, w: *P. Hofinański* (red.), *Węzłowe problemy procesu karnego*. Materiały konferencyjne (Kraków 25–28.9.2008 r.), Warszawa 2010; *A. Cader*, Umorzenie postępowania przygotowawczego na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. Wybrane zagadnienia, NKPK 2006, t. 20; *J. Chankowska*, *Prawo oskarżonego do milczenia*, Prok. i Pr. 2003, Nr 3; *M. Charkiewicz*, *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego na gruncie art. 54 i art. 56 ustawy – Kodeks karny skarbowy – rzeczywistość znana i nieznaną*, PiP 2012, Nr 12; *Ł. Chojniak*, *Umorzenie restytucyjne – odpowiedź na zjawisko nadmiernej kryminalizacji i penalizacji?*, w: *S. Pikulski, M. Romańczuk-Grądzka* (red.), *Granice kryminalizacji i penalizacji*, Olsztyn 2013; *M. Cieślak*, *Normy celowościowe i ich rola w procesie karnym*, w: *M. Cieślak* (red.), *Zagadnienia prawa karnego i teorii prawa*. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Woltera, Warszawa 1959; *tenże*, *Nowe prawo karne procesowe Polski Ludowej (charakterystyka ogólna)*, Pal. 1970, Nr 3; *tenże*, *O „zasadzie domniemania winy”, czyli splot nieporozumień*, NP 1955, Nr 3; *tenże*, *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. „podstawy procesu”*, PiP 1959, Nr 2; *tenże*, *O przesłankach procesowych w polskim procesie karnym (Podstawowe założenia i problemy metodologiczne)*, PiP 1969, Nr 12; *tenże*, *O ściganiu na wniosek w obowiązującym polskim prawie*, PiP 1973, Nr 1; *tenże*, *Polska procedura karna*. Podstawowe założenia teoretyczne, Warszawa 1973; *tenże*, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955; *tenże*, *Zasady procesu karnego i ich system*, ZNUJ Prawo 1956, Nr 3; *K. Cioch*,

P. Mierzejewski, Opinia biegłych psychiatrów w procesie karnym w świetle kodeksu postępowania karnego, WPP 1999, Nr 3–4; *R. Ciotowicz, T. Fedorszczak*, Kilka uwag na temat mediacji w sprawach karnych, *ADR, AiM* 2008, Nr 2; *S. Cora*, Zasada legalizmu ścigania a zawiadomienie o przestępstwie, *PiP* 2010, Nr 10; *A. Czapięgo*, Umorzenie postępowania z powodu niepopelnienia czynu, *Prok. i Pr.* 1998, Nr 1; *tenże*, Nowe zadania i wyzwania dla uczestników procesu po „Wielkiej Nowelizacji 2015”, w: *P. Czarnecki, M. Czerwińska*, Uczestnicy postępowania karnego w świetle nowelizacji procedury karnej po 1.7.2015 r. Komentarz praktyczny, Warszawa 2015; *tenże*, Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego, *Rozdział VI, passim*, Warszawa 2013; *P. Czarnecki, P. Mamak*, Triumf funkcji kompensacyjnej w prawie karnym na marginesie art. 59a k.k., w: *Nowelizacja części ogólnej Kodeksu karnego – nieunikniona konieczność czy pozorna potrzeba*, Kraków 2013; *P. Czarnecki, A. Matukin*, Intertemporalne aspekty obowiązywania ustawy karnej procesowej – zarys problematyki, *CzPKiNP* 2010, Nr 1; *P. Czarny, B. Naleziński*, Bezpośrednie stosowanie konstytucji. Normy samowykonalne w konstytucji, w: *J. Trzcziński* (red.), *Charakter i struktura norm konstytucji*, Warszawa 1997; *P. Daniluk*, Konstytucyjność braku sądowej kontroli zezwolenia prokuratora na ujawnienie danych osobowych i wizerunku podejrzanego, *IN* 2011, Nr 3; *W. Daszkiewicz*, Konstytucyjne prawo do sądu a nowy Kodeks postępowania karnego, w: *E. Skrętowicz* (red.), *Nowy Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, Kraków 1998; *tenże*, Pokrzywdzony przestępstwem a zasada legalizmu w procesie karnym, *GSP* 2003, t. XI; *tenże*, Postępowanie karne procesowe. Zagadnienia ogólne, Bydgoszcz 2000; *tenże*, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. 1, Toruń 2000; *tenże*, Oskarżyciel w polskim procesie karnym, Warszawa 1960; *tenże*, *Proces karny*, Toruń 1976; *tenże*, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa–Poznań 1994; *tenże*, *Przestępczość czynu jako przesłanka procesowa*, *PiP* 1968, Nr 12; *A. Demenko*, Prawo do obrony formalnej w transgranicznym postępowaniu karnym w Unii Europejskiej, Warszawa 2013; *Z. Doda, A. Gaberle*, Kontrola odwoławcza w procesie karnym – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Komentarz, Warszawa 1997; *Z. Doda, J. Grajewski*, Węzłowe problemy postępowania karnego w świetle orzecznictwa SN za lata 1991–1994, *cz. 1*, *PS* 1996, Nr 5; *D. Drązewicz*, Kontradiktoryjność procesu przed sądem I instancji w znowelizowanym KPK, *MoP* 2014, Nr 21; *T. Dudek*, Zawieszenie postępowania karnego skarbowego ze względu na prejudykat, *Prok. i Pr.* 2012, Nr 11; *K. Dudka*, Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego pokrzywdzonego, *Prok. i Pr.* 2006, Nr 9; *taż*, Rola prokuratora w znowelizowanym postępowaniu karnym, *Prok. i Pr.* 2015, Nr 1–2; *taż*, Stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniach dyscyplinarnych uregulowanych w prawie o adwokaturze oraz ustawie o radcach prawnych, w: *M. Mozgawa* (red.), *Prawo w działaniu*. Sprawy karne, t. 18, Warszawa 2014; *S. Dudziak*, Uiszczenie wymagalnej należności publicznoprawnej jako przesłanka zastosowania instytucji prawa karnego skarbowego, *MoPod* 2008, Nr 8; *J. Duży*, Glosa do wyr. SN z 9.1.2012 r., V KK 327/11, *PiP* 2013, Nr 4; *tenże*, Kompetencja sądu karnego do ustalenia kwoty uszczuplonego podatku, *Prok. i Pr.* 2014, Nr 1; *tenże*, Zasada prawdy w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego, *PiP* 2015, Nr 5; *T. Ereciński, K. Weitz*, Efektywność ochrony prawnej udzielanej przez sądy w Polsce, *PS* 2005, Nr 10; *L. Falandysz*, Pokrzywdzony w prawie karnym i wiktymologii, Warszawa 1980; *A. Gaberle*, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004; *A. Gaberle, M. Korcyl-Wolska*, Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Gdańsk 2002; *D. Gajdus*, Czynnny żal w polskim prawie karnym, Toruń 1984; *T. Gardocka*, Wniosek o ściganie osoby najbliższej, *NP* 1980, Nr 2; *taż*, Prejudycjalność w polskim procesie karnym, Warszawa 1987; *L. Garlicki* (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*. Komentarz, Warszawa 1999; *tenże*, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2003; *L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel*, *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. 1, Komentarz do artykułów 1–18, Warszawa 2010; *P. Gensikowski*, *Postępowanie w sprawach o wykroczenia*. Komentarz, Warszawa 2017; *P. Girdwoyń*, Rozkład ciężaru dowodu w procesie karnym a taktyka obrony. Uwagi na tle polskiego i niemieckiego stanu prawnego, *SI* 2004, t. 43; *T. Gizbert-Studnicki*, Prawda sądowa w postępowaniu cywilnym, *PiP* 2009, Nr 7; *T. Gliniak, B. Kromolowski*, Rola prokuratora w znowelizowanym postępowaniu karnym, w: *P. Czarnecki, M. Czerwińska* (red.), *Uczestnicy postępowania karnego w świetle nowelizacji procedury karnej po 1.7.2015 r.* Komentarz praktyczny, Warszawa 2015; *W. Gliniecki*, Przyspieszenie i usprawnienie postępowania karnego a ochrona interesów pokrzywdzonego, *Prok. i Pr.* 2007, Nr 2; *C. Golik*, Zawiadomienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego przeciwko określonej osobie (art. 21 § 2 k.p.k.), *PS* 2015, Nr 3; *tenże*, Instytucja zawiadomienia o ukończeniu postępowania karnego toczącego się z urzędu przeciwko określonej osobie (art. 21 § 1 k.p.k.), *WPP* 2018, Nr 1; *Z. Gosk, B. Szyprowski*, Zasada oportunistu w polskim postępowaniu karnym (art. 11 k.p.k.), *PS* 2004, Nr 11–12; *M. Goss*, *Notificacja aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego*, *Prok. i Pr.* 2014, Nr 3; *Z. Gostyński*, *Obowiązek informowania uczestników postępowania o ich obowiązkach i uprawnieniach jako przejaw zasady uczciwego (rzetelnego) procesu*, w: *J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll* (red.), *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności*. Księga ku czci Prof. S. Waltosia, Warszawa 2000; *tenże*, Umorzenie postępowania na podstawie art. 11 nowego k.p.k. – odstępstwo od zasady legalizmu, *Prok. i Pr.* 1997, Nr 12; *tenże*, *Zasada szybkości w nowym kodeksie postępowania karnego*, w: *E. Skrętowicz* (red.), *Nowy kodeks*

postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe. Lublin 1997; *tenże*, Zawieszenie postępowania w nowym ustawodawstwie karnoprosesowym, Warszawa 1998; *P. Górecki, S. Stachowiak*, Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, Kraków 2002; *A. Górski, A. Sakowicz*, Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych organów wymiaru sprawiedliwości w ramach Unii Europejskiej, w: *A. Górski, A. Sakowicz* (red.), Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych. Warszawa 2006; *J. Grajewski* (red.), Prawo karne procesowe – część ogólna, Warszawa 2009; *tenże*, Ściganie na wniosek w polskim procesie karnym, Gdańsk 1982; *J. Grajewski, S. Steinborn*, Zasada prawdy materialnej jako granica upraszczania procesu karnego, w: *Z. Sobolewski, G. Artymiak* (red.), Zasada prawdy materialnej. Materiały z konferencji, Krasiczyn, 15–16 października 2005 r., Kraków 2006; *B. Gronowska*, Prawo oskarżonego do milczenia oraz wolność od samooskarżania w ocenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Prok. i Pr. 2009, Nr 7–8; *T. Grzegorzczak*, Cofnięcie wniosku o ściganie w procesie karnym, PS 1997, Nr 1; *tenże*, Dalsze zmiany procedury karnej w I półroczu 2007 roku, Prok. i Pr. 2007, Nr 9; *tenże*, Obrońca w postępowaniu przygotowawczym, Łódź 1988; *tenże*, Postępowanie przygotowawcze w świetle nowelizacji z dnia 27 września 2013 r. i rola w nim prokuratora w aspekcie sądowego stadium procesu, Prok. i Pr. 2015, Nr 1–2; *tenże*, Ściganie na wniosek w systemie trybów ścigania karnego, PiP 1987, Nr 1; *tenże*, Wnioskowy tryb ścigania czynów karalnych, Łódź 1986; *W. Grzeszczyk*, Kasacja w sprawach karnych. Komentarze, piśmiennictwo, orzecznictwo, wzory pism, Warszawa 2001; *tenże*, Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na procedurę karną, Prok. i Pr. 2005, Nr 11; *P. Hadrych*, Warunki dopuszczenia przedstawiciela społecznego do udziału w postępowaniu sądowym, Prok. i Pr. 2002, Nr 2; *M. Hauser*, Odpowiednie stosowanie przepisów prawa – uwagi porządkujące, AUV PPIA 2005, Nr 65; *W. Hermeliński, B. Nita*, Prawo do obrony w transgranicznym postępowaniu karnym. Koncepcja obrońcy europejskiego, Pal. 2009, Nr 5–6; *W. Hermeliński, B. Nita-Swiatłowska*, Kilka uwag o prawie do obrony w związku z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2016 r., Pal. 2016, Nr 9; *P. Hofmański*, Europejska Konwencja Praw Człowieka i jej znaczenie dla prawa karnego materialnego, procesowego i wykonawczego, Białystok 1993; *tenże*, Granice niezależności sądu w kształtowaniu prawnej podstawy rozstrzygnięcia w procesie karnym, PPK 1991, Nr 17; *tenże*, Konwencja Europejska a prawo karne, Toruń 1995; *tenże*, Prawda materialna w kontradiktoryjnym procesie karnym?, w: *S. Waitoś* (red.), Księga dedykowana dr Ewie Weigend, Kraków 2011; *tenże*, Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego, Katowice 1988; *tenże*, Zasada prawdy w postulowanym modelu procesu karnego, w: *K. Klemens, J. Skorupka* (red.), Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym, Wrocław 2013; *P. Hofmański, D. Szumilo-Kulczycka, S. Waitoś*, Przewlekłość procesu karnego w Polsce i środki jej zwalczania, w: *S. Waitoś, J. Czapska* (red.), Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić?, Warszawa 2005; *P. Hofmański, S. Zabłocki*, Meandry wykładni art. 9 § 2 kodeksu postępowania karnego, czyli jak postępować z „wnioskami” składanymi na podstawie tego przepisu, w: *L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Holda* (red.), W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska, Lublin 2005; *S. Iwanicki*, Immunitet parlamentarny jako przyczyna zawieszenia postępowania karnego, Prok. i Pr. 1999, Nr 10; *J. Izydorczyk*, Prawo do obrony w postępowaniu odwoławczym, w: *P. Hofmański* (red.), Węzłowe problemy procesu karnego, Warszawa 2010; *M. Jankowski*, Obowiązek udzielenia informacji prawnej w procesie karnym, NP 1983, Nr 6; *B. Janusz*, Czynności sprawdzające prowadzone w stosunku do osoby podejrzewanej chronionej immunitetem w polskim procesie karnym, RPEiS 2005, Nr 4; *W. Jasiński*, Uwagi o trybie ścigania przestępstwa zgwałcenia, Prok. i Pr. 2014, Nr 1; *tenże*, Zasada bezstronności sądu, w: *P. Wiliński* (red.), System Prawa Karnego Procesowego, t. 3, cz. 2, Zasady procesu karnego. Warszawa 2014; *A. Jezusek*, Niektóre aspekty powszechnego obowiązku udzielenia pomocy organom prowadzącym postępowanie karne, Pal. 2016, Nr 6; *M. Jeż-Ludwichowska*, Zasada prawdy w postępowaniu przygotowawczym oraz kształt kontradiktoryjności i oficjalności w jurysdykcyjnym stadium postępowania karnego – czy potrzebne są zmiany?, w: Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana, Warszawa 2011; *M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach* (red.), System Prawa Karnego Procesowego, t. 4, Dopuszczalność procesu, Warszawa 2015; *K. Kaczmarczyk-Ktak*, Prawo łaski w Polsce na tle porównawczym: dawniej i współcześnie, Rzeszów 2013; *D. Kaczorkiewicz*, Czynności podejmowane z urzędu przez organ prowadzący postępowanie karne a wnioski uprawnionych podmiotów, Prok. 2006, Nr 3; *A. Kaftal*, Model rozprawy głównej w prawie polskim de lege lata i de lege ferenda, SI 1985; *tenże*, Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym, Warszawa 1966; *D. Kala*, Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe, Toruń 2003; *M. Kalemba*, Zasada in dubio pro reo w kontradiktoryjnym procesie karnym, w: *P. Wiliński* (red.), Kontradiktoryjność w polskim procesie karnym, Warszawa 2013; *S. Kalinowski*, Polski proces karny, Warszawa 1981; *tenże*, Polski proces karny w zarysie, Warszawa 1979; *P. Kardas*, Garść refleksji o standardzie rzetelnego procesu w kontekście zasady prawdy materialnej oraz konstrukcji czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym, w: *J. Skorupka, W. Jasiński* (red.), Rzetelny proces karny. Materiały konferencji naukowej, Trzebiezowice 17–19.9.2009 r., Warszawa 2010; *tenże*, Mieszany, kontradiktoryjny czy inkwizycyjny proces karny? Rozważania o kierunku projektowanych zmian Kodeksu postępowania karnego, CzPKiNP 2011, Nr specjalny; *tenże*, Projektowany

model obrony z urzędu a zasada prawdy materialnej, Pał. 2013, Nr 5–6; *tenże*, Przesłanki przestępstwa ciągłego w prawie karnym materialnym, Kraków 1999; *tenże*, Zasada prawdy materialnej w perspektywie korespondencyjnej, koherencyjnej, pragmatycznej i konsensualnej teorii prawdy (kilka uwag na tle propozycji nowego ujęcia przepisów dotyczących postępowania dowodowego przed sądem pierwszej instancji oraz postępowania dowodowego w toku postępowania przygotowawczego), w: P. Wiliński (red.), Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym, Warszawa 2013; P. Karlik, Potrzeba zmian mediacji w sprawach karnych, Prok. i Pr. 2013, Nr 6; M. Klejnowska, Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie, Kraków 2004; Cz.P. Kłak, Pojęcie przewlekłości postępowania sądowego, Prok. i Pr. 2008, Nr 12; *tenże*, Temporalna niedopuszczalność złożenia nowej skargi na przewlekłość postępowania, Prok. i Pr. 2011, Nr 3; *tenże*, Wymogi formalne skargi na przewlekłość postępowania, Prok. i Pr. 2010, Nr 3; A. Kotodziejczyk, Umorzenie absorpcyjne w polskim procesie karnym, Warszawa 2013; R. Koper, Postępowanie mediacyjne a skazanie oskarżonego bez rozprawy, Prok. i Pr. 1999, Nr 11–12; *tenże*, Warunki umorzenia postępowania karnego w trybie art. 59a k.k., IN 2014, Nr 3; *tenże*, Wniosek pokrzywdzonego o umorzenie postępowania karnego w trybie art. 59a k.k., MoP 2014, Nr 10; A. Korzeniewska-Lasota, Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów. Część I. Zagadnienia ogólne, Pał. 2013, Nr 9–10; K. Korzon, Orzeczenia konstytucyjne w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1972; J. Kosonoga, System środków dyscyplinujących uczestników postępowania karnego, Warszawa 2014; *tenże*, Uzyskanie statusu osoby najbliższej po popełnieniu przestępstwa ściganego na wniosek, w: J. Kosonoga (red.), Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd orzecznictwa za 2015 rok, Warszawa 2016; M. Kowalski, Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym, Prok. i Pr. 2003, Nr 1; W. Kozielewicz, Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy, Warszawa 2016; T. Kozioł, Zasada in dubio pro reo a brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu jako przesłanka warunkowego umorzenia postępowania karnego, PS 2002, Nr 11–12; L.T. Krawczyk, Materialnoprawne ujęcie czynu ciągłego a zakres powagi rzeczy osądzonej w przypadku przestępstwa popełnionego czynem ciągłym, w: Z. Cwiągalski, A. Artymiak (red.), Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego. W świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian, Warszawa 2009; M. Królikowski, Wokół problematyki tzw. umorzenia restytucyjnego, w: A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska (red.), Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego, Warszawa 2014; P. Kruszyński, Prawo podejrzanego do obrony w nowym k.p.k., w: E. Skrętowicz (red.), Nowy Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe, Kraków 1998; *tenże*, Reguła in dubio pro reo po noweli Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 roku, w: T. Grzegorzczak, J. Izdorzczak, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewski (red.), Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin, Warszawa 2014; *tenże*, Sprawność postępowania sądowego. Dyskusja w Redakcji „Państwa i Prawa”, PiP 1974, Nr 7; *tenże*, Stanowisko prawne obrońcy w procesie karanim, Białystok 1991; *tenże*, Zakres obowiązującej reguły in dubio pro reo w procesie karnym, PiP 1979, Nr 10; *tenże*, Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym, Warszawa 1983; *tenże*, Zasada domniemania niewinności w świetle najnowszego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, w: M. Płachta (red.), Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu, GSP 2003, t. XI; P. Kruszyński, S. Pawelec, Zasada domniemania niewinności, w: P. Wiliński (red.), System Prawa Procesowego, t. 3, cz. 2, Zasady procesu karnego, Warszawa 2014; L. Kubicki, Przesłanki przestępstwa popełniane przez zaniechanie, Warszawa 1956; M. Kucharczyk, Pomówienie jako szczególny rodzaj „wyjaśnień” oskarżonego, PS 2005, Nr 4; J. Kudrelek, Choroba psychiczna jako przyczyna zawieszenia postępowania karnego, Prok. i Pr. 2004, Nr 11–12; C. Kulesza, Efektywność udziału obrońcy w procesie karnym w perspektywie prawoporównawczej, Kraków 2005; *tenże*, Jakość obrony formalnej jako warunek rzetelnego procesu (refleksje prawoporównawcze), w: J. Skorupka (red.), Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy, Warszawa 2009; *tenże*, Legalizm i oportunizm ścigania a prawa pokrzywdzonego w świetle nowelizacji polskiego ustawodawstwa karnego z 2013 roku, w: T. Grzegorzczak, J. Izdorzczak, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewski (red.), Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin. Warszawa 2014; *tenże*, Mediacja a system wymiaru sprawiedliwości (szanse, ograniczenia, zagrożenia), PiP 1995, Nr 12; *tenże*, Od obrony formalnej do obrony realnej? Nowa rola obrońcy w projekcie reformy procedury karnej, w: A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego, Warszawa 2013; *tenże*, Rola pokrzywdzonego w procesie karnym w świetle ustawodawstwa i praktyki wybranych krajów zachodnich, Białystok 1995; *tenże*, Rola prokuratora w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego, Prok. i Pr. 2014, Nr 4; *tenże*, Zasada skargowości w polskim prawie karnym, w: P. Wiliński (red.), System Prawa Karnego Procesowego, t. 3, cz. 1, Zasady procesu karnego, Warszawa 2014; B. Kunicka-Michalska, Prawo oskarżonego do obrony a fałszywe oskarżenia, Pał. 1968, Nr 6; *taż*, Z problematyki społecznej szkodliwości

czynu, PPK 1998, Nr 18; *M. Kurowski*, Rezygnacja z oskarżenia w toku postępowania sądowego w polskim procesie karnym, Warszawa 2019; *D. Kuźelewski*, Ewolucja polskich uregulowań dotyczących mediacji w sprawach karnych na tle standardów europejskich, BSP 2014, Nr 15; *tenże*, Mediacja po nowelizacji k.p.k. – krok ku zwiększeniu roli konsensualizmu w polskim procesie karnym?, w: *Z. Sobolewski, G. Artymiak, Cz.P. Kłak* (red.), Problemy znolizowanej procedury karnej, Kraków 2004; *tenże*, Zmiany w k.p.k. dotyczące mediacji, Jur. 2001, Nr 10; *Z. Kwiatkowski*, Zakaz przesłuchania mediatora jako świadka w znolizowanym Kodeksie postępowania karnego, w: *T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska* (red.), Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tyłmanowi z okazji Jego 90. urodzin, Warszawa 2014; *tenże*, Zakres stosowania reguły in dubio pro reo w polskim procesie karnym, w: *B.T. Bienkowska, M. Rogacka-Rzewnicka* (red.), Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego, Warszawa 2015; *A. Lach*, Umorzenie postępowania karnego na podstawie art. 59a k.k., Prok. i Pr. 2014, Nr 1–2; *P. Lewczyk*, Zakres związania sądu karnego decyzją podatkową, PS 2013, Nr 4; *M. Lipczyńska*, Polski proces karny. Zagadnienia ogólne, Warszawa 1986; *taż*, Znaczenie i funkcje zasady in dubio pro reo w procesie karnym, PiP 1967, Nr 10; *G. Łabuda*, Zawieszenie postępowania karnego skarbowego ze względu na prejudyk, Prok. i Pr. 2011, Nr 3; *L. Łamejko*, Prawo do milczenia w procesie karnym a domniemanie niewinności i prawo do obrony, w: *J. Kasprzak, B. Młodziejowski* (red.), Kryminalistyka i inne nauki pomostowe w postępowaniu karnym, Olsztyn 2009; *K. Lucarz, A. Muszyńska*, Realizacja prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego a zasada szybkości postępowania, Prok. i Pr. 2009, Nr 10; *T. Majowska*, Ograniczenie prawa do obrony podmiotu zbiorowego a odpowiedzialność i prawo do obrony podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo i zobowiązanego do zwrotu korzyści, Prok. i Pr. 2012, Nr 11; *A. Marek*, Warunkowe umorzenie postępowania karnego, Warszawa 1973; *tenże*, Prawo karne, Warszawa 2000; *tenże*, Uwagi o charakterze prawnym i „legislacyjnym modelu” sądowego postępowania w sprawach o wykroczenia, w: *A. Marek* (red.), Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa profesora Andrzeja Bulsiewicza, Toruń 2004; *A. Marek, P. Gensikowski*, Konstrukcja czynów współkaranych i jej implikacje praktyczne, Prok. i Pr. 2004, Nr 10; *K. Marszał*, Przedawnienie w prawie karnym, Warszawa 1972; *tenże*, Przedstawiciel społeczny, PPK 2001, Nr 24; *A. Matukin*, Kilka uwag na temat odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego na przykładzie postępowania dyscyplinarnego wobec doktorantów wyższej uczelni, w: *P. Hofmański* (red.), Węzłowe problemy procesu karnego. Materiały konferencyjne, Warszawa 2010; *L. Mazowiecka* (red.), Nowe środki ochrony i pomocy dla ofiar, Warszawa 2016; *A. Murzynowski*, Istota i zasady procesu karnego, Warszawa 1994; *tenże*, Refleksje na temat instytucji ulaskawienia w świetle aktualnego stanu prawnego w: *A. Łopatka, B. Kunicka-Michalska, S. Kiewlicz* (red.), Prawo. Społeczeństwo. Jednostka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Kubickiemu, Warszawa 2003; *tenże*, Refleksje na temat przestrzegania zasady prawdy materialnej a zachowania sprawności postępowania karnego, w: Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana profesorowi Janowi Grajewskiemu, GSP 2003, t. XI; *tenże*, Ulaskawienie w Polsce Ludowej, Warszawa 1965; *tenże*, Zasada legalizmu w postępowaniu lustracyjnym, w: *J. Czapska, A. Gaberle, A. Swiatłowski, A. Zoll* (red.), Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia, Warszawa 2000; *J. Nelken*, Ciężar dowodowy w procesie karnym, NP 1969, Nr 6; *B. Nita*, Trybunał Konstytucyjny a proces karny, Kraków 1999; *taż*, Zawieszenie postępowania karnego w związku z postępowaniem przed Trybunałem Konstytucyjnym, PS 2000, Nr 1; *B. Nita, A. Swiatłowski*, Kontradiktoryjny proces karny (między prawdą materialną a szybkością postępowania), PiP 2012, Nr 1; *J. Nowacki*, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, PiP 1964, Nr 3; *J. Nowikowski*, O niektórych kwestiach związanych z tak zwanym umorzeniem absorpcyjnym, GSP 2003, t. XI; *tenże*, Uczestnicy procesu karnego według nowego k.p.k. (zagadnienia wybrane), w: *E. Skrętowicz* (red.), Nowy Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe, Kraków 1998; *tenże*, Uwagi o zasadzie rzetelnego procesu karnego (kwestie wybrane), w: *J. Skorupka* (red.), Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy, Warszawa 2009; *tenże*, W kwestii skargi na nierozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie w postępowaniu karnym (zagadnienia wybrane), w: *A. Marek* (red.), Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiewicza, Toruń 2004; *R. Olszewski*, Role prokuratora w postępowaniu karnym, Prok. i Pr. 2014, Nr 1; *A. Orfin*, Sprawność postępowania karnego w świetle zasady prawdy materialnej i zasady bezpośredniości, IN 2012, Nr 3; *L.K. Paprzycki*, Prawa i obowiązki pokrzywdzonego w postępowaniu przed sądem karnym pierwszej instancji – zarys problematyki, Pal. 2000, Nr 2–3; *tenże*, Problematyka psychiatryczna w nowej kodyfikacji karnej, Prok. i Pr. 1997, Nr 11; *tenże*, Zasada swobodnej oceny dowodów a związane organu procesowego opinią biegłego, w: *J. Czapska, A. Gaberle, A. Swiatłowski, A. Zoll* (red.), Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia, Warszawa 2000; *O.M. Piaskowska*, Znaczenie rozstrzygnięć administracyjnych w procesie karnym, Warszawa 2014; *A. Pilch*, Umorzenie postępowania w trybie projektowanego art. 59a k.k., PiP 2013, Nr 4; *R. Piotrowski*, Stosowanie prawa łaski w Konstytucji RP, SI 2006, Nr 45; *M. Popiel*, Kontradiktoryjność postępowania a udział sądu w dotarciu do prawdy materialnej, w: *P. Czarnecka, M. Czerwińska* (red.), Uczestnicy

postępowania karnego w świetle nowelizacji procedury karnej po 1.7.2015 r. Komentarz praktyczny, Warszawa 2015; *F. Prusak*, Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym, Warszawa 1973; *tenże*, Postępowanie karne, Warszawa 2003; *T. Razowski*, Zlecenie czynności dowodowych przez sąd w toku rozprawy głównej, WPP 2003, Nr 4; *S. Rek*, Sygnalizacja profilaktyczna organów karnoprosesowych, Warszawa 1982; *M. Rogacka-Rzewnicka*, Kasacja w polskim procesie karnym, Warszawa 2001; *taż*, Nowa kultura poszukiwania prawdy w procesie karnym w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego na podstawie ustawy z 27 września 2013 roku. Perspektywa systemowa, w: *T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewski* (red.), Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin, Warszawa 2014; *taż*, Oportunizm i legalizm ścigania przestępstw w świetle współczesnych przeobrażeń procesu karnego, Warszawa 2007; *taż*, Znaczenie niepisanych reguł postępowania dla tworzenia podstaw rzetelnego procesu karnego, w: *J. Skorupka* (red.), Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy, Warszawa 2009; *M. Rogalski*, Konsekwencje orzekania wbrew zakazowi *ne bis in idem*, w: *Z. Sobolewski, G. Artymiak, Cz.P. Klak* (red.), Problemy znowelizowanej procedury karnej, Kraków 2004; *tenże*, Prawomocność formalna i materialna w polski procesie karnym, w: *G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski* (red.), Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala, Warszawa 2008; *tenże*, Res iudicata a przestępstwo ciągłe, SP 2001, Nr 2; *tenże*, Res iudicata i zakaz *ne bis in idem* jako gwarancje rzetelnego procesu, w: *J. Skorupka* (red.), Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy, Warszawa 2009; *tenże*, Res iudicata jako przesłanka procesu karnego, Rzeszów 2004; *tenże*, Tożsamość czynu w procesie karnym, PIP 2005, Nr 6; *tenże*, Zasady legalizmu w procesie karnym po noweli do kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r., Prok. i Pr. 2015, Nr 1–2; *R. Rogoziński*, Instytucja ulaskawienia, Warszawa 2009; *A. Sakowicz*, Umorzenie postępowania karnego na podstawie art. 59a k.k. jako wyjątek od zasady legalizmu, w: Zasada legalizmu w procesie karnym, Lublin 2015; *tenże*, Wzajemne uznawanie orzeczeń kończących postępowanie karne w kontekście zasady *ne bis in idem*, w: *A. Grzelak, M. Królikowski, A. Sakowicz* (red.), Europejskie prawo karne, Warszawa 2012; *tenże*, Zasada informacji procesowej, w: *P. Wiliński* (red.), System Prawa Karnego Procesowego, t. 3, cz. 1, Zasady procesu karnego, Warszawa 2014; *tenże*, Zasada *ne bis in idem* na gruncie art. 114 kodeksu karnego, PS 2003, Nr 10; *tenże*, Zasada *ne bis in idem* w prawie karnym w ujęciu paneuropejskim, Białystok 2011; *tenże*, Zasada prawdy materialnej a prawo do milczenia, w: *P. Hofmański* (red.), Węzłowe problemy procesu karnego. Materiały konferencyjne (Kraków 25–28.9.2008 r.), Warszawa 2010; *L. Schaff*, Problematyka domniemania niewinności w postępowaniu przygotowawczym, NP 1954, Nr 9; *tenże*, W obronie domniemania niewinności, NP 1955, Nr 7–8; *J. Skorupka*, Czas jako czynnik determinujący przebieg postępowania przygotowawczego, Prok. i Pr. 2010, Nr 1–2; *tenże*, O sprawiedliwości procesu karnego, Warszawa 2013; *tenże*, Prokurator jako rzecznik interesu publicznego w kontradiktoryjnym procesie karnym, w: *T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewski* (red.), Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin, Warszawa 2014; *tenże*, Sprawiedliwość proceduralna jako cel procesu karnego, w: *J. Skorupka* (red.), Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy, Warszawa 2009; *tenże*, Zasada prawdy materialnej w projekcie noweli kodeksu postępowania karnego opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego, w: *P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel* (red.), Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, Warszawa 2012; *E. Skrętowicz*, Wyrok sądu karnego pierwszej instancji. Z problematyki wyrokowania, Lublin 1989; *tenże*, Z problematyki rzetelnego procesu, w: *J. Skorupka* (red.), Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy, Warszawa 2009; *E. Skrętowicz, I. Nowikowski, K. Dudka, E. Kruk*, Uczestnicy procesu karnego według nowego k.p.k. (zagadnienia wybrane), w: Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe, Warszawa 1997; *J. Sobczak*, Nowy kształt instytucji ulaskawienia, w: *A. Szwarc* (red.), Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin profesora Aleksandra Ratajczaka, Poznań 1999; *Z. Sobolewski*, Samooskarżenie w świetle prawa karnego (*nenio se ipsum accusare tenetur*), Warszawa 1982; *P.K. Sowiński*, Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym, Warszawa 2004; *tenże*, Sprzeczność interesów oskarżonych jako przesłanka wyłączająca możliwość wspólnej ich obrony (art. 85 k.p.k.), cz. 1, Pal. 2008, Nr 9–10, cz. 2, Pal. 2009, Nr 1–2; *tenże*, Zasada domniemania niewinności a wolność słowa, w: *C. Kulesza* (red.), System wymiaru sprawiedliwości a media, Białystok 2009; *S. Stachowiak*, Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym, Poznań 1975; *tenże*, Rodzaje skargi w ujęciu nowego kodeksu postępowania karnego, w: *A.J. Szwarc* (red.), Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Prof. Aleksandra Ratajczaka, Poznań 1999; *tenże*, Zakres informacji procesowej przekazywanej podejrzanemu przed i w toku przesłuchiwania, Prok. i Pr. 2001, Nr 3; *D. Stachurski*, Spór o istotę przesłanek procesowych w polskiej nauce procesu karnego, CzPKiNP 2005, Nr 1; *P. Starzyński*, Media a zasady procesowe i cele postępowania przygotowawczego, w: *C. Kulesza* (red.), System wymiaru sprawiedliwości a media, Białystok 2009; *B.J. Stefańska*, Zatarcie

skazania, Warszawa 2014; *R.A. Stefański*, Czynności dowodowe prokuratora zlecone przez sąd – art. 397 k.p.k., Prok. i Pr. 2003, Nr 5; *tenże*, Karnoprocesowe aspekty zgody parlamentarzysty na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej, Prok. i Pr. 2002, Nr 6; *tenże*, Krytycznie o obecnym modelu postępowania przygotowawczego, w: *P. Hofmański* (red.), Węzłowe problemy procesu karnego, Warszawa 2010; *tenże*, Obrona obligatoryjna w polskim procesie karnym, Warszawa 2012; *tenże*, Rzetelne postępowanie przed sądem pierwszej instancji, w: *J. Skorupka, W. Jasiński* (red.), Rzetelny proces karny. Materiały z konferencji naukowej. Trzebieszowice 17–19 września 2009 r., Warszawa 2010; *tenże*, Termin do cofnięcia wniosku o ściganie, Prok. i Pr. 2001, Nr 6; *tenże*, Ułaskawienie w nowych uregulowaniach, Prok. i Pr. 1997, Nr 9; *tenże*, Umorzenie restytucyjne – odstępstwo od zasady legalizmu, w: *B. Dudzik, J. Kosowski, I. Nowikowski* (red.), Zasada legalizmu w procesie karnym, Warszawa 2015; *S. Steinborn*, Formalne porozumienia karnoprocesowe w świetle konstytucyjnej zasady równości, Prok. i Pr. 2004, Nr 2; *tenże*, Postępowanie mediacyjne po nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 10 stycznia 2003 r., *Studia Europejskie*, t. 13, Gdynia, 2005; *tenże*, Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym, Warszawa 2011; *W. Sych*, Pokrzywdzony wobec zawieszenia postępowania przygotowawczego, Prok. i Pr. 2004, Nr 3; *B. Sygit, J. Duży*, Nowa pozycja prokuratora w świetle zmian w kodeksie postępowania karnego, Prok. i Pr. 2014, Nr 7–8; *B. Sygit, D. Wąsik*, Kontrowersje wokół nowego ujęcia zasady in dubio pro reo. Rozważania na kanwie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, w: *T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska* (red.), Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin, Warszawa 2014; *D. Szumilo-Kulczycka*, Prawne warunki dopuszczalności wznowienia postępowania sądowego, w: *A. Gaberle, S. Waltoś* (red.), Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody, Kraków 2000; *taż*, Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki – znaczenie i zakres zastosowania w sprawach karnych, w: *S. Waltoś, J. Czapska* (red.), Zgubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić?, Warszawa 2005; *S. Śliwiński*, Proces karny, część ogólna, Warszawa 1936; *tenże*, Polski proces karny przed sądem powszechnym, Warszawa 1948; *tenże*, Polski proces karny. Zasady ogólne, Warszawa 1948; *A.R. Światłowski, B. Nita*, Prawo do obrony podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej w KKS, w: *J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll* (red.), Zasady procesu karnego wobec wyzwań procesu karnego. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltośa, Warszawa 2000; *Z. Świda* (red.), Postępowanie karne. Część ogólna, Warszawa 2008; *Z. Świda-Lagiewska*, Zasada swobodnej oceny dowodów w polskim procesie karnym, Wrocław 1983; *D. Świecki*, Apelacja w postępowaniu karnym, Warszawa 2011; *tenże*, Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego w postępowaniu karnym skarbowym, w: *T. Grzegorzczak, R. Olszewski* (red.), Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej, Warszawa 2017; *M. Świetlicka*, „Odpowiednie” stosowanie kodeksu postępowania karnego w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, Prok. i Pr. 2006, Nr 10; *Z. Tabor, T. Pietrzykowski*, Bezstronność jako pojęcie prawne, w: *Prawo a wartości. Księga jubileuszowa profesora Józefa Nowackiego*, Kraków 2003; *Sz. Tarapata, P. Zakrzewski*, Czy to koniec sporu dotyczącego kwestii ponoszenia odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań przez sprawcę uprzednio popełnionego przestępstwa? Rzecz o wykładni znamion typu czynu zabronionego z art. 233 § 1a k.k., w: *Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce sądowej*, Warszawa 2017; *A. Tęcza-Paciorek*, Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym, Warszawa 2012; *A. Tęcza-Paciorek, K. Wróblewski*, Ciężar dowodu w procesie karnym, czyli jaka jest, a jaka będzie rola sądu (sędziego), *PS* 2014, Nr 11–12; *E. Trybuchowska*, Zwrot sprawy prokuratorowi do uzupełnienia postępowania przygotowawczego w świetle obowiązujących przepisów i założeń nowelizacji, w: *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego* 2003, t. 13; *A. Tybur*, Problematyka „sygnalizacji” w nowym kodeksie postępowania karnego, Prok. i Pr. 1998, Nr 4; *J. Tylman*, Zasada legalizmu w procesie karnym, Warszawa 1965; *S. Waltoś*, Czy w Polsce proces karny jest rzetelny?, w: *V. Konarska-Wrzosek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz* (red.), Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi, Warszawa 2010; *tenże*, Domniemanie niewinności w świecie mediów, w: *C. Kulesza* (red.), System wymiaru sprawiedliwości a media, Białystok 2009; *tenże*, Główne nurty nowelizacji procedury karnej, *PiP* 2003, Nr 4; *tenże*, Kilka słów o polskim modelu postępowania przygotowawczego, w: *J. Skorupka* (red.), Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdy, Warszawa 2009; *tenże*, Ławnik – czy piąte koło u wozu, w: *T. Grzegorzczak* (red.), Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana, Warszawa 2011; *tenże*, Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku, *PIP* 1997, Nr 8; *tenże*, O stabilności polskich kodyfikacji karnych, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, Warszawa 2012; *tenże*, Zasada prawdy materialnej, w: *P. Wiliński* (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 3, cz. 1, Zasady procesu karnego, Warszawa 2014; *tenże*, Zawieszenie postępowania w świetle przepisów nowego Kodeksu postępowania karnego, *Pal.* 1970, Nr 12; *S. Waltoś, J. Czapska* (red.), Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić?, Warszawa 2005; *M. Warchoń*,

Istota reguły in dubio pro reo w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r., w: *E.T. Bieńkowska, H. Gajewska-Kraczkowska, M. Rogacka-Rzewnicka* (red.), *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego*, Warszawa 2015; *M. Wąsek-Wiaderek*, *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego wobec kompetencji Trybunału Konstytucyjnego i trybunałów europejskich*, Lublin 2012; *P. Wiliński*, *Konstytucyjne granice prawa do obrony w procesie karnym*, Pal. 2007, Nr 5–6; *tenże*, *Konstytucyjne podstawy zasady prawdy materialnej – pomiędzy karnoprosesowymi a konstytucyjnymi koncepcjami ujęcia prawdy*, w: *K. Kremens, J. Skorupka* (red.), *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym*, Wrocław 2013; *tenże*, *Materialny ciężar dowodu winy oskarżonego – przyczynek do rozważań*, w: *P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel* (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, Warszawa 2012; *tenże*, *O koncepcji reguły i zasad na gruncie teorii zasad procesu karnego*, w: *T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska* (red.), *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, Warszawa 2014; *tenże*, *O koncepcji rzetelnego procesu karnego*, w: *J. Skorupka, W. Jasiński* (red.), *Rzetelny proces karny. Materiały konferencji naukowej, Trzebiezowice 17–19.9.2009 r.*, Warszawa 2010; *tenże*, *Proces karny w świetle konstytucji*, Warszawa 2011; *tenże*, *Sprawiedliwość proceduralna a proces karny*, w: *J. Skorupka* (red.), *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdwy*, Warszawa 2009; *tenże* (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 3, cz. 1, *Zasady procesu karnego*, Warszawa 2014; *tenże*, *W dziesięciolecie obowiązywania kodeksu postępowania karnego*, PiP 2009, Nr 4; *tenże*, *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym*, Kraków 2006; *L. Wilk*, *W sprawie uregulowania i stosowania łaski generalnej*, Pal. 2002, Nr 5–6; *K. Witkowska*, *Znaczenie szybkości postępowania karnego oraz koncentracji czynności procesowych dla realizacji celów i zadań procesu karnego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 3; *J. Wojnar*, *Odstąpienie od zasady legalizmu – art. 11 k.p.k.*, Prok. i Pr. 1999, Nr 25; *W. Wolter*, *Nauka o przestępstwie*, Warszawa 1973; *tenże*, *O czynie jako działaniu lub zaniechaniu przestępnym*, PiP 1956, Nr 5–6; *tenże*, *Od nadzwyczajnego złagodzenia kary do niepodlegania karze (studium analityczne)*, PiP 1971, Nr 3–4; *K. Woźniowski*, *Polecenie sądu jako forma ingerencji w postępowanie przygotowawcze (aspekty formalne)*, w: *S. Leleń, I. Nowicka, J. Kudrelek*, *Czynności dochodzeniowo-śledcze i działania operacyjne policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym*, Szczytno 2008; *tenże*, *Zasada praworządności w procesie karnym*, GSP 2010, t. XXIV; *tenże*, *Zasada trafnej reakcji karnej – art. 2 § 1 pkt I k.p.k. po nowelizacji z dnia 27 września 2013 rok*, GSP 2015, t. XXXIII; *S. Wróńska*, *W sprawie bezpośredniego stosowania Konstytucji*, PiP 2001, Nr 9; *W. Wróbel*, *Domniemanie niewinności – wybrane zagadnienia na tle uchwały SN z 28.9.2006 r.*, I KZP 8/06. *Studia i Materiały Biura Studiów i Analiz* SN 2007, Nr 1; *tenże*, *Konstytucyjne prawo do obrony w perspektywie prawa karnego materialnego*, w: *V. Konarski-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz* (red.), *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, Warszawa 2010; *tenże*, *O dwóch aspektach konstytucyjnej zasady domniemania niewinności, w: Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora A. Gaberle*, Kraków 2007; *D. Wysocki*, *Przewlekłość procesu karnego*, Kraków 2001; *S. Zabłocki*, *Reguły ne peius a materialne prawo do obrony w postępowaniu odwoławczym*, w: *P. Hofmański* (red.), *Węzłowe problemy procesu karnego. Materiały konferencyjne (Kraków 25–28.9.2008 r.)*, Warszawa 2010; *tenże*, *Zakaz obrony kilku oskarżonych przez jednego obrońcę w sytuacji kolizyjnej*, cz. 2, Pal. 1993, Nr 12; *A. Zachuta*, *Umorzenie absorpcyjne (art. 11 k.p.k.) – instrument przydatny w procesie karnym, czy zbędny?*, Prok. i Pr. 2000, Nr 12; *J. Zagrodnik*, *Umorzenie absorpcyjne a instytucja skargi subsydiarnej w polskim procesie karnym*, Prok. i Pr. 2000, Nr 2; *W. Zalewski*, *Charakter prawny tzw. umorzenia absorpcyjnego*, PS 1999, Nr 6; *M. Zbrojewska*, *Zawiadomienie samorządu adwokackiego i radców prawnych w razie rażącego naruszenia przez obrońcę lub pełnomocnika strony ich obowiązków procesowych (art. 20 § 1–1b k.p.k.)*, w: *T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski* (red.), *Z problematyki funkcji procesu karnego*, Warszawa 2013; *K. Zgrzyzek*, *Determinanty sprawności postępowania karnego. Artykuł recenzyjny*, PiP 2008, Nr 10; *A. Zoll*, *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, ZNUJ Prace Prawnicze 1973, Nr 62.

Art. 1. [Zakres obowiązywania]

Postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów toczy się według przepisów niniejszego kodeksu.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Zagadnienia terminologiczne	1–4	3. Przepisy KPC	7
1. Postępowanie karne i proces karny	1	4. Akty prawa międzynarodowego	8
2. Prawo karne procesowe i jego funkcje	2	III. Stosowanie przepisów KPK w innych postępowaniach	9–12
3. Przedmiot postępowania karnego	3	1. Postępowanie karnoskarbowe	9
4. Postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów	4	2. Postępowanie w sprawach o wykroczenia	10
II. Źródła prawa karnego procesowego	5–8	3. Postępowanie wykonawcze	11
1. Konstytucja RP	5	4. Ustawy szczególne	12
2. Prawo pozakodeksowe	6		

I. Zagadnienia terminologiczne

1. Postępowanie karne i proces karny. W komentowanej regulacji ustawodawca użył wyrazów „postępowanie karne”. W piśmiennictwie wyrażenia „postępowanie karne” oraz „proces karny” są używane zamiennie. Terminem postępowanie karne posługuje się niekiedy także ustawodawca, określając w ten sposób krótsze odcinki procesu lub jego poszczególne odmiany (tak *M. Cieślak*, Polska procedura karna, s. 12). Proces karny to natomiast prawnie uregulowana działalność zmierzająca do wykrycia i ustalenia czynu przestępnego i jego sprawcy, do osądzenia go za ten czyn i ewentualnego wykonania kary i innych środków reakcji karnej (tak *M. Cieślak*, Polska procedura karna, s. 7).

2. Prawo karne procesowe i jego funkcje. Pojęcie prawa karnego procesowego odnosi się do przepisów prawa regulujących przebieg procesu karnego. Wymienione prawo spełnia funkcję: **porządkującą**, jako że normuje ono zasady i złożony przebieg postępowania karnego, porządek i sekwencję jego czynności oraz prawa i obowiązki organów procesowych i innych uczestników procesu; **instrumentalną**, która jest realizowana przez takie ukształtowanie założeń postępowania karnego, aby mogło ono w sposób najbardziej efektywny osiągać wyznaczone mu cele w zakresie ścigania przestępstw i realizacji prawa karnego materialnego; **materialnoprawną**, wskutek wpływu procedury karnej na zakres uregulowań materialnego prawa karnego i realność jego stosowania przez określenie granic dochodzenia do prawdy; **gwarancyjną** polegającą na ograniczeniu ram postępowania karnego tak, aby prawa i wolności człowieka ulegały tylko koniecznym ograniczeniom (tak *Grzegorzcyk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 41).

3. Przedmiot postępowania karnego. Przedmiotem postępowania karnego jest kwestia odpowiedzialności karnej określonej osoby za zarzucany jej czyn zabroniony stanowiący przestępstwo. Przez wspomnianą odpowiedzialność karną należy rozumieć odpowiedzialność za czyny zabronione pod groźbą kary przez prawo karne, a więc przepisy KK i inne ustawy karne, a nie szerzej ujmowaną odpowiedzialność karną w rozumieniu przepisów Konstytucji RP (tak *Grzegorzcyk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 42). Tym samym prowadzi to do wniosku, iż **odpowiedzialność represyjna, przewidziana w ustawie lustracyjnej, nie jest odpowiedzialnością karną w rozumieniu przedmiotu postępowania karnego** (tak SN(7) w post. z 28.9.2006 r., I KZP 20/06, OSNKW 2006, Nr 10, poz. 89). Przedmiotem postępowania karnego może być także kwestia odpowiedzialności majątkowej Skarbu Państwa za szkodę i krzywdę wyrządzoną z racji niesłusznego skazania, tymczasowego aresztowania, czy zatrzymania unormowana w rozdziale 58 KPK, a także kwestia odpowiedzialności prawnej typu karnego tzw. podmiotów zbiorowych będąca przedmiotem OdpZbiorU (tak *Grzegorzcyk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 42–43).

4. Postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów. W komentowanej regulacji ustawodawca posłużył się określeniem „postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów”. W doktrynie podkreśla się, iż owo pojęcie obejmuje zakresem przedmiotowym nie tylko postępowanie sądowe oraz postępowanie przygotowawcze prowadzone w sprawie należącej do właściwości sądów, ale także postępowania incydentalne, pomocnicze oraz uzupełniające, których przedmiotem nie jest kwestia odpowiedzialności oskarżonego, np. postępowanie w przedmiocie tymczasowego aresztowania, odtworzenia zaginionych bądź

zniszczonych akt, jak również rozmaite postępowania szczególne oraz postępowania w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych (tak *Z. Gostyński, S. Zabłocki*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2003, s. 186).

II. Źródła prawa karnego procesowego

- 5 1. **Konstytucja RP.** Źródłem prawa karnego procesowego jest, obok przepisów KPK, Konstytucja RP. Z punktu widzenia postępowania karnego największe znaczenie mają uregulowane w Konstytucji RP zasady: niezależności sądów (art. 173), niezawisłości sędziów (art. 178 ust. 1), dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1), prawa do obrony (art. 42 ust. 2), domniemania niewinności (art. 42 ust. 3), jawności rozprawy sądowej (art. 45 ust. 1).
- 6 2. **Prawo pozakodeksowe.** Źródłami prawa karnego procesowego, poza przepisami KPK, są także przepisy innych ustawowych **aktów normatywnych regulujących organizację sądów**, a więc ustawa z 27.7.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 52 ze zm.), ustawa z 21.8.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1921 ze zm.), ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5 ze zm.), **aktów normatywnych regulujących organizację prokuratury**, a więc ustawa z 28.1.2016 r. – Prawo o prokuraturze (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1767 ze zm.), **aktu prawnego regulującego organizację adwokatury**, a więc ustawa z 26.5.1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1184 ze zm.), **aktów prawnych regulujących organizację poszczególnych organów ścigania karnego**, a więc przykładowo ustawa z 6.4.1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 161 ze zm.), ustawa z 24.5.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 2387 ze zm.), a także **podustawowych aktów normatywnych**, a więc przykładowo rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.6.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1141), czy rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.4.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.).
- 7 3. **Przepisy KPC.** Źródłami prawa karnego procesowego są także przepisy KPC, do których stosowania w postępowaniu karnym ustawodawca odsyła w przepisach KPK. Wspomniane odesłania odnoszą się przykładowo do: pełnomocnictwa (art. 89), roszczeń majątkowych (art. 107 § 2), zabezpieczenia majątkowego (art. 292), możliwości dochodzenia dodatkowych roszczeń (art. 415 § 2).
- 8 4. **Akty prawa międzynarodowego.** Źródłami prawa karnego procesowego są także normy prawne przewidziane w aktach prawa międzynarodowego, które stanowią część polskiego systemu prawnego. Wspomnianymi źródłami są m.in.: MPPOiP czy EKPC.

III. Stosowanie przepisów KPK w innych postępowaniach

- 9 1. **Postępowanie karnoskarbowe.** W sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przepisy KPK stosuje się odpowiednio, jeżeli przepisy KKS nie stanowią inaczej (art. 113 § 1 KKS). Oznacza to, że w sprawach o przestępstwa skarbowe ustawą wzorcową jest KPK (tak *A. Sakowicz*, w: *Sakowicz*, KPK. Komentarz, 2018, s. 14). Stąd też w doktrynie przyjmuje się, że postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe to szczególnie, pozakodeksowe postępowanie karne (tak *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 46).
- 10 2. **Postępowanie w sprawach o wykroczenia.** Ustawodawca nie zdecydował się na unormowanie postępowania w sprawach o wykroczenia w odrębnym dziale przepisów KPK, przyjmując model unormowania tego postępowania polegający na zachowaniu **odrębnej kodyfikacji**, w której umieszczono normy odsyłające do odpowiedniego stosowania wskazanych przepisów KPK (zob. *A. Marek*, Uwagi o charakterze prawnym, s. 254–255). Potwierdzeniem przyjęcia tego modelu jest uregulowanie wprowadzone w art. 1 § 1 KPW, wedle którego postępowanie w sprawach o wykroczenia toczy się według przepisów niniejszego kodeksu. W postępowaniu

wykroczeniowym stosuje się więc przepisy KPK, gdy ustawa tak stanowi (art. 1 § 2 KPW). Regulacja stosowania przepisów KPK w procedurze wykroczeniowej może przybrać dwojaką postać. W pierwszym przypadku należy wskazać, że przepisy KPW odsyłają do stosowania we wspomnianej procedurze przepisów KPK bez określenia, czy ma to nastąpić wprost, czy też jedynie w sposób odpowiedni. Przykładowo z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku regulacji przewidzianej w art. 22 zd. 3 KPW („przepis art. 78 § 2 Kodeksu postępowania karnego stosuje się”). W drugim przypadku przepisy KPW odsyłają do stosowania przepisów KPK, określając przy tym, że ma to nastąpić w sposób odpowiedni, czego przykładem jest brzmienie art. 8, 11 § 1, art. 16 KPW (zob. *P. Gensikowski*, Postępowanie w sprawach o wykroczenia, s. 4).

3. Postępowanie wykonawcze. W postępowaniu wykonawczym w kwestiach nieuregulowanych w KKW stosuje się odpowiednio przepisy KPK (art. 1 § 2 KKW). Należy zatem przychylić się do stanowiska, wedle którego stosowanie przepisów KPK w postępowaniu wykonawczym w zakresie nieuregulowanym w KKW nie ma charakteru wyjątkowego, gdyż nie wynika to z unormowania zawartego w komentowanym przepisie (tak trafnie *Lachowski*, KKW. Komentarz, 2018, s. 8). Kodeks postępowania karnego stosuje się wszędzie tam w postępowaniu wykonawczym, gdzie dana kwestia nie jest wyraźnie uregulowana, a jednocześnie unormowanie zawarte w KPK nie popada w kolizję z zasadami, według których toczy się postępowanie wykonawcze (tak *Lachowski*, KKW. Komentarz, 2018, s. 8).

4. Ustawy szczególne. Przepisy KPK stosuje się odpowiednio na podstawie kilkudziesięciu ustaw, tj. np.: art. 22 OdpZbiorU, art. 8 ust. 2 PrzewU, art. 18 ust. 2 TSU, art. 25 ŚwKorU; art. 20 § 1–3 i art. 21 § 3 NielU, art. 45 ust. 5 IPNU, art. 23 ust. 1 pkt 3 i 4 ABWU, art. 9 ust. 1 SGU, art. 13 ust. 3, art. 14 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2, ust. 7 pkt 2, art. 17 ust. 11, ust. 15 i 17, art. 39 ust. 3a i 7, art. 19 ust. 5 CBAU oraz art. 29 ust. 2, art. 31 ust. 9, 10, 14 i 14i, art. 33 ust. 4, art. 34 ust. 4 SKWU.

Art. 2. [Cele postępowania; zasada prawdy materialnej]

§ 1. Przepisy niniejszego kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby:

- 1) sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności;
- 2) przez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa osiągnięte zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego;
- 3) zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności;
- 4) rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie.

§ 2. Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Cele postępowania karnego – uwagi ogólne	1–2	III. Dyrektywa kształtowania społecznie pożądaných postaw	5–6
1. Zakres regulacji	1	1. Treść	5
2. Znaczenie celów postępowania karnego	2	2. Środki realizacji	6
II. Dyrektywa trafnej reakcji karnej	3–4	IV. Dyrektywa uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego	7–9
1. Treść	3		
2. Zakres adresatów	4		

1. Treść	7	4. Naruszenie dyrektywy	13
2. Środki realizacji	8	VI. Wzajemna relacja dyrektyw	14
3. Zakres obowiązywania	9	1. Nierównorzędny charakter	14
V. Dyrektywa rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie	10–13	VII. Zasada prawdy	15–18
1. Źródła	10	1. Treść	15
2. Treść	11	2. Zasada prawdy a inicjatywa stron	16
3. <i>Ratio legis</i>	12	3. Wyjątki od zasady	17
		4. Naruszenie zasady	18

I. Cele postępowania karnego – uwagi ogólne

- 1. Zakres regulacji.** W art. 2 § 1 ustawodawca uregulował cele postępowania karnego, zaś w art. 2 § 2 jedną z zasad procesu karnego.
- 2. Znaczenie celów postępowania karnego.** Cele postępowania karnego przewidziane w art. 2 § 1 stanowią wskazania do interpretacji innych przepisów ustawy, w których ulegają one dalszemu rozwinięciu (tak A. Sakowicz, w: Sakowicz, KPK. Komentarz, 2018, s. 15). W doktrynie, określając znaczenie celów postępowania karnego przewidzianych w art. 2 § 1, trafnie wskazuje się także, że skoro założeniem ustawowym jest takie ukształtowanie postępowania karnego, aby realizowane były cele wskazane w art. 2 § 1, to ilekroć w procesie stosowania prawa pojawi się wątpliwość, należy ją rozstrzygać z uwzględnieniem zawartych tam postulatów (tak J. Kosonoga, w: Stefański, Zabłocki, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 52).

II. Dyrektywa trafnej reakcji karnej

- 1. Treść.** Dyrektywa trafnej reakcji karnej znalazła wyraz w treści art. 2 § 1 pkt 1, wedle którego celem postępowania karnego jest to, aby sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności. W doktrynie wskazaną dyrektywę ujęto w **czterech wytycznych**: 1) nikt, komu nie udowodniono winy, nie powinien ponosić odpowiedzialności, 2) nikt winny nie powinien ponosić odpowiedzialności większej, niż na to zasłużył, 3) nikt winny nie powinien ująć odpowiedzialności, 4) nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności mniejszej, niż na to zasłużył (tak M. Cieślak, Polska procedura karna, s. 221). Analizowana dyrektywa trafnej reakcji karnej znalazła wyraz w orzecznictwie. W tym zakresie wskazano, iż niewątpliwie na akceptację zasługuje znany pogląd, że lepiej jest izby stu winnych miało ująć odpowiedzialności karnej, niżby jedna osoba niewinna miała zostać ukarana. Pogląd ten z całą mocą odnosi się do demokratycznego państwa, jakim jest Rzeczpospolita Polska. Należy przy tym mieć na uwadze unormowania art. 2 § 1 pkt 2. O celach procesu określonych w tym przepisie należy pamiętać przy procedowaniu w każdej sprawie karnej. Kładąc akcent na określenie pierwszego ze wskazanych w wymienionym przepisie dwóch celów procesu karnego (tzn. wykrycie sprawcy i pociągnięcie go do odpowiedzialności) podkreślić wypada rzecz przeciw oczywistą, że uwolnienie oskarżonego od odpowiedzialności karnej, mimo spełnienia tych przesłanek wskazanych w prawie karnym materialnym i procesowym, jest sprzeczne z zasadami legalizmu, narusza społeczne poczucie sprawiedliwości, podważa zaufanie społeczeństwa do pracy organów wymiaru sprawiedliwości (tak SA w Lublinie w wyr. z 11.12.1997 r., II AKa 155/97, Legalis).
- 2. Zakres adresatów.** Adresatem dyrektywy trafnej reakcji karnej ujętej w art. 2 § 1 pkt 1 są sądy orzekające co do przedmiotu procesu karnego. W tym przypadku sądy powinny zatem dążyć do tego, aby sprawca przestępstwa został pociągnięty od odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności. Krąg adresatów wspomnianej dyrektywy odnosi się jednak także do organów prowadzących postępowanie przygotowawcze, zwłaszcza w zakresie zobowiązującym do wykrycia sprawcy przestępstwa. W tej części wspomniana dyrektywa pokrywa się z celem postępowania przygotowawczego przewidzianym w art. 297 § 1 pkt 2.

III. Dyrektywa kształtowania społecznie pożądanych postaw

- 1. Treść.** Postępowanie karne ma na celu nie tylko pociągnięcie sprawcy przestępstwa do odpowiedzialności karnej oraz uniknięcie poniesienia tej odpowiedzialności przez osobę

niewinną, ale także ma na celu osiągnięcie względów ogólnospołecznych wskazanych w art. 2 § 1 pkt 2. Wedle dyspozycji tego przepisu postępowanie karne ma na celu także zapobieganie popełnianiu przestępstw oraz umacnianie poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego.

2. **Środki realizacji.** Dyrektywa przewidziana w art. 2 § 1 pkt 2 ma – zdaniem ustawodawcy – 6 zostać osiągnięta poprzez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa. **Pojęcie środków przewidzianych w prawie karnym obejmuje nie tylko kary, środki karne, środki probacyjne, środki zabezpieczające, ale także wyróżnione od 1.7.2015 r. środki kompensacyjne oraz przepadek.** W zakresie drugiego z wymienionych instrumentów osiągnięcia celu procesu wskazanego w art. 2 § 1 pkt 2 nie bez racji wskazuje się w doktrynie, iż ujawnienie źródeł i okoliczności popełnienia przestępstwa stwarza lepsze możliwości zwalczania określonej przestępczości i eliminowania czynników kryminogennych (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 55). W omawianym zakresie środkiem umożliwiającym realizację analizowanej dyrektywy jest niewątpliwie instytucja sygnalizacji uregulowana w art. 19.

IV. Dyrektywa uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego

1. **Treść.** Centralną postacią procesu karnego jest oskarżony, który może ponieść odpowiedzialność karną za popełnienie określonego czynu przestępnego. Postępowanie karne ma na celu także – zgodnie z art. 2 § 1 pkt 3 – uwzględnianie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności. Uwypuklenie przez ustawodawcę potrzeby poszanowania godności pokrzywdzonego oznacza, że równorzędnym celem postępowania karnego, obok obowiązku uwzględniania prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego, jest także ochrona jego godności (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 62). Respektowanie tej dyrektywy powinno w szczególności zapobiec tzw. wtórnej wiktymizacji pokrzywdzonego na skutek nieposzanowania jego uprawnień i gwarancji procesowych (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 56).

2. **Środki realizacji.** Na potrzebę uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego w toku prowadzonego postępowania karnego ustawodawca niekiedy wskazuje *expressis verbis* (zob. art. 11 § 1 oraz art. 335 § 1 i 2). Katalog instrumentów procesowych umożliwiających realizację tej dyrektywy obejmuje jednak również i te regulacje KPK, w których treści ustawodawca nie używa wyrażeń „uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego”, mimo że mają one na celu ochronę praw podmiotu procesu karnego, np. przepis art. 23a § 1 uzależniający od zgody pokrzywdzonego możliwość skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego. Instrumenty mające na celu ochronę praw pokrzywdzonego zostały także przewidziane w prawie pozakodeksowym, a mianowicie w ustawie z 7.7.2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 325) oraz w ustawie z 28.11.2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 21).

3. **Zakres obowiązywania.** Potrzeba ochrony praw pokrzywdzonego nie kończy się 9 z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania karnego, lecz jest aktualna także na etapie postępowania wykonawczego. Stąd też w pełni zasadnie ustawodawca, mając na celu ochronę interesów pokrzywdzonego, wprowadził możliwość złożenia przez ten podmiot wniosku o niezwłoczne zawiadomienie go, jego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje, o zwolnieniu skazanego z zakładu karnego po odbyciu kary, o ucieczce skazanego z zakładu karnego, a także o wydaniu decyzji o udzieleniu skazanemu: przepustki, czasowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego bez dozoru lub bez konwoju funkcjonariusza albo asysty innej osoby godnej zaufania, przerwy w wykonaniu kary lub warunkowego zwolnienia (art. 168a § 1 KKW).

V. Dyrektywa rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie

1. **Źródła.** Dyrektywa rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie, przewidziana w art. 2 10 § 1 pkt 4, została także uregulowana w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP („Każdy ma prawo do

sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”) oraz w art. 6 ust. 1 EKPC („Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej”).

- 11 2. **Treść.** Wedle treści art. 2 § 1 pkt 4 przepisy regulujące przebieg postępowania karnego powinny być ukształtowane także w ten sposób, aby rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie. Ustawodawca nie sformułował definicji legalnej pojęcia „rozsądny termin rozstrzygnięcia”. W doktrynie trafnie wskazuje się, że jego zaprzeczeniem, swoistym antonimem, jest przewlekłość postępowania (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 64). Wspomniana przewlekłość zachodzi natomiast, gdy postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (art. 2 ust. 1 PrzewU), przy czym definicja ta ma odpowiednie zastosowanie także do postępowania przygotowawczego (art. 2 ust. 1a PrzewU).
- 12 3. **Ratio legis.** Dyrektywa unormowana w art. 2 § 1 pkt 4 ma na celu zapobiegnięcie prowadzeniu postępowania karnego w sposób przewlekły, który nie jest uzasadniony okolicznościami faktycznymi oraz prawnymi konkretnego procesu karnego. Prowadzenie postępowania w sposób ciągły, bez nieuzasadnionych przestojów, zmniejsza koszty procesu i ryzyko przedawnienia karalności, a także ułatwia dokonanie prawdziwych ustaleń faktycznych i w efekcie realizację dyrektywy trafnej reakcji karnej (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 62).
- 13 4. **Naruszenie dyrektywy.** Oceniając, czy w toku postępowania doszło do naruszenia dyrektywy przewidzianej w art. 2 § 1 pkt 4 należy mieć na uwadze całokształt okoliczności występujących w toku postępowania, a nie wyłącznie jedną z nich. O naruszeniu jednej z podstawowych zasad postępowania (rozpatrzenie sprawy w rozsądnym terminie) decyduje nie sam upływ czasu, ale nieuzasadnione przewleknięcie procesu (tak SA w Katowicach w post. z 15.1.2003 r., II AKz 3/03, KZS 2004, Nr 3, poz. 33). Oceniając, czy w toku postępowania doszło do naruszenia analizowanej dyrektywy, można skorzystać z kryteriów pozwalających ocenić, czy doszło do przewlekłości postępowania. Dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie albo czynności podjętych przez prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze w celu zakończenia postępowania przygotowawczego lub czynności podjętych przez sąd lub komornika sądowego w celu przeprowadzenia i zakończenia sprawy egzekucyjnej albo innej sprawy dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego. Dokonując tej oceny, uwzględnia się łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej zawichości, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania (art. 2 ust. 2 PrzewU). **Oceniając, czy w toku postępowania karnego doszło do przewlekłości, przytoczone kryteria należy zestawić z konkretnymi okolicznościami występującymi w tym postępowaniu.** Pojęcie przewlekłości zawsze musi być wszakże odnoszone do konkretnych realiów i przyjętego trybu postępowania. Musi być do niego adekwatne, a zatem jedynie nadmierne odstępstwa od czasu zwyczajowo koniecznego do wykonania określonych prac i procedur mogą być uznawane za tworzące stan nieuzasadnionej zwłoki stanowiący przewlekłość (tak SA w Katowicach w post. z 10.11.2004 r., II S4/04, Legalis). Z przewlekłością postępowania, a także naruszeniem dyrektywy przewidzianej w art. 2 § 1 pkt 4 mamy przykładowo do czynienia, gdy: do osądzenia sprawy przez sąd pierwszej instancji doszło po upływie 5 lat od popełnienia przestępstwa (tak SA w Krakowie w wyr. z 8.11.2006 r., II AKa 157/06, KZS 2006, Nr 12, poz. 24), a także w sprawie stwierdzono trzyletni okres beczynności (tak SN w wyr. z 23.1.2012 r., III KK 180/12, Legalis).

VI. Wzajemna relacja dyrektywy

1. **Nierównorzędny charakter.** *Prima facie* wydawałoby się, że dyrektywy uregulowane w art. 2 § 1 mają charakter równorzędny. W orzecznictwie trafnie wskazuje się jednak na **priorytetowy charakter dyrektywy trafnej reakcji karnej nad dyrektywą rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie**. Szybkość i sprawność postępowania stanowią jeden z celów, którym sąd powinien się kierować prowadząc postępowanie sądowe. Jednak zarówno Konstytucja RP, jak i KPK nie stawiają tego celu na pierwszej pozycji, przedkładając nad tempo postępowania osiągnięcie sprawiedliwego rozstrzygnięcia (tak TK w wyr. z 30.3.2004 r., SK 14/03, OTK-A 2004, Nr 3, poz. 23). W orzecznictwie trafnie wskazuje się nadto na priorytetowy charakter dyrektywy trafnej reakcji karnej oraz dyrektywy uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego nad dyrektywą rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie. Szybkość postępowania nie powinna wszakże wpływać szkodliwie na gwarancje procesowe osób uczestniczących w postępowaniu karnym. Zasada szybkości postępowania nie powinna prowadzić do konfliktu z dochodzeniem prawdy w procesie ani ograniczać uprawnień procesowych ustawowo zagwarantowanych uczestnikom postępowania (tak TK w wyr. z 18.2.2009 r., Kp 3/08, OTK-A 2009, Nr 2, poz. 9).

VII. Zasada prawdy

1. **Treść.** Zgodnie z zasadą prawdy podstawą wszelkich rozstrzygnięć w postępowaniu karnym powinny być prawdziwe ustalenia faktyczne (art. 2 § 2). Pojęcie „prawdziwych ustaleń faktycznych” nie zostało przez ustawodawcę zdefiniowane. W orzecznictwie i doktrynie wskazuje się, że przez **prawdziwe ustalenie faktyczne rozumie się ustalenie, które zostało udowodnione**. Udowodnienie zachodzi wówczas, gdy w świetle przeprowadzonych dowodów fakt przeciwny dowodzonemu jest niemożliwy lub wysoce nieprawdopodobny (tak *Grzegorzycyk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 54 oraz SA w Gdańsku w wyr. z 30.12.2010 r., II AKA 280/10, KZS 2011, Nr 9, poz. 86). Dla udowodnienia ustalenia faktycznego muszą być spełnione dwa warunki, a mianowicie obiektywna i subiektywna przekonywalność dowodów. W tym pierwszym przypadku chodzi o taką siłę dowodów, że każdy normalnie oceniający człowiek nabiera przekonania o prawdziwości danego ustalenia, zaś w przypadku drugiej z wymienionych przekonywalności chodzi o taką siłę dowodów organu procesowego, która jest całkowita i bezwzględna (tak *M. Cieślak*, Polska procedura karna, s. 323). Ustalenia faktyczne najczęściej muszą wynikać z konkretnych dowodów. W orzecznictwie wskazuje się jednak, że nie zawsze taka sytuacja musi wystąpić. Ustalenia mogą także wypływać z nieodpartej logiki sytuacji stwierdzonej konkretnymi dowodami, jeżeli owa sytuacja jest tego rodzaju, że stanowi oczywistą przesłankę, na której podstawie doświadczenie życiowe nasuwa jednoznaczny wniosek, iż dane okoliczności faktyczne istotnie wystąpiły (tak SN w wyr. z 4.10.1973 r., III KR 243/73, OSNKW 1974, Nr 2, poz. 33).

2. **Zasada prawdy a inicjatywa stron.** Organa postępowania karnego muszą dążyć do realizacji zasady sformułowanej w art. 2 § 2 z urzędu, bez względu na to, czy i jakie czynności w tym zakresie podejmują strony postępowania. Zasadnie w doktrynie wskazuje się zatem, iż wymieniona zasada wiąże organy procesowe niezależnie od woli stron (tak *A. Sakowicz*, w: *Sakowicz*, KPK. Komentarz, 2018, s. 24). Zasadę wyrażoną w art. 2 § 2 należy wszakże pojmować jako zobligowanie wszystkich organów procesowych do dołożenia – niezależnie od woli stron – maksymalnych starań i wyczerpania wszelkich dostępnych środków dla poznania prawdy (tak SN w wyr. z 17.9.1971 r., I KR 120/71, OSNPG 1971, Nr 12, poz. 242 oraz w wyr. z 26.5.1983 r., II KR 108/83, OSNPG 1983, Nr 10, poz. 109).

3. **Wyjątki od zasady.** Zasada prawdy wyrażona w art. 2 § 2 nie ma charakteru absolutnego. Przedmiotem regulacji, które mogą prowadzić do ustaleń faktycznych nieodpowiadających prawdzie, jest przykładowo uprawnienie świadka do odmowy składania zeznań (art. 182), czy też zakazy dowodowe (art. 178).

4. **Naruszenie zasady prawdy** wyrażonej w art. 2 § 2 nie może stanowić samodzielnej podstawy zarzutu odwoławczego, czy kasacyjnego z uwagi na wysoki poziom abstrakcji

normatywnej tej zasady, który powoduje, że bez powiązania ich z konkretnymi przepisami prawa procesowego, „ucieleśniającymi” te wskazania ogólne, wykluczone jest posługiwanie się nimi nie tylko w kasacji, ale w jakimkolwiek środku odwoławczym (tak SN w post. z 30.7.2008 r., II KK 93/08, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 1555). W zakresie zasady prawdy w orzecznictwie zasadnie przyjmuje się, że jej przestrzeganie gwarantowane jest w przepisach szczegółowych i dopiero wskazanie naruszenia tych konkretnych, szczegółowych przepisów może uzasadniać zarzut apelacyjny, zażaleniuowy lub kasacyjny (tak SN w wyr. z 5.10.2010 r., III KK 370/09, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 1878).

Art. 3. [Udział czynnika społecznego]

W granicach określonych w ustawie postępowanie karne odbywa się z udziałem czynnika społecznego.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Zasada udziału czynnika społecznego. Źródła	1	4. Wymogi ławnika	4
2. Treść	2	5. Sposób wyboru ławnika	5
3. Przejawy realizacji	3	6. Dostęp ławnika do informacji niejawnych	6
		7. Skutki naruszenia zasady	7

- 1 1. Zasada udziału czynnika społecznego. Źródła.** Regulacja zasady udziału czynnika społecznego w postępowaniu karnym, przewidziana w art. 3, jest rozwinięciem normy określonej w art. 182 Konstytucji RP („Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości określa ustawa”).
- 2 2. Treść.** Komentowana regulacja stanowi wyraz przestrzegania w postępowaniu karnym zasady udziału czynnika społecznego. Zgodnie z treścią tej regulacji postępowanie karne odbywa się z udziałem czynnika społecznego.
- 3 3. Przejawy realizacji.** Zasada udziału czynnika społecznego w postępowaniu karnym znajduje przejaw w ukształtowaniu składów rozpoznających sprawę o przestępstwo na rozprawie w toku postępowania karnego przed sądem pierwszej instancji (art. 28 § 2–4), a także w ukształtowaniu zasady, wedle której ławnicy mogą brać udział w rozpoznaniu sprawy o ułaskawienie, jeżeli brali udział w wydaniu wyroku (art. 562 § 1). W przytoczonym zakresie ławnicy zasiadający w składzie orzekającym mają takie same uprawnienia orzecznicze, jak sędzia zawodowy. W zakresie orzekania ławnicy są niezawiśli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 169 § 1 PrUSP). Do innych przejawów udziału czynnika społecznego w postępowaniu karnym w literaturze zalicza się też instytucję przedstawiciela organizacji społecznej, poręczenie osoby godnej zaufania jako środek przymusu, ujęcie osoby podejrzanego przez osobę prywatną, czy wreszcie jawność zewnętrzna rozprawy głównej oraz posiedzenia (tak *J. Kosonoga, w: Stefański, Zabłocki, KPK. Komentarz*, t. 1, 2017, s. 82–86).
- 4 4. Wymogi ławnika.** Ławnikiem może być wybrany ten, kto: 1) posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich, 2) jest nieskazitelnego charakteru, 3) ukończył 30 lat, 4) jest zatrudniony, prowadzi działalność gospodarczą lub mieszka w miejscu kandydowania co najmniej od roku, 5) nie przekroczył 70 lat, 6) jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków ławnika, 7) posiada co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe (art. 158 § 1 PrUSP). Jedną z gwarancji niezawisłości ławnika jest jego niezależność. Stąd też ławnikami nie mogą być: 1) osoby zatrudnione w sądach powszechnych i innych sądach oraz w prokuraturze, 2) osoby wchodzące w skład organów, od których orzeczenia można żądać skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, 3) funkcjonariusze Policji oraz inne osoby zajmujące stanowiska związane ze ściganiem przestępstw i wykroczeń, 4) adwokaci i aplikanci adwokaccy, 5) radcy prawni i aplikanci

radcowscy, 6) duchowni, 7) żołnierze w czynnej służbie wojskowej, 8) funkcjonariusze Służby Więziennej, 9) radni gminy, powiatu i województwa (art. 159 § 1 PrUSP).

5. **Sposób wyboru ławnika.** Liczbę ławników wybieranych przez poszczególne rady gmin do wszystkich sądów działających na obszarze właściwości sądu okręgowego, w tym także liczbę ławników do orzekających w sprawach z zakresu prawa pracy, ustala kolegium sądu okręgowego; liczbę ławników do poszczególnych sądów rejonowych ustala się po zasięgnięciu opinii prezesów tych sądów (art. 161 § 1 PrUSP). Prezes sądu okręgowego podaje liczbę ławników do wiadomości poszczególnym radom gmin najpóźniej na trzydzieści dni przed upływem terminu zgłaszania kandydatów (art. 161 § 2 PrUSP). Kandydatów na ławników mogą zgłaszać radom gmin prezesi właściwych sądów, stowarzyszenia, inne organizacje społeczne i zawodowe, zarejestrowane na podstawie przepisów prawa, z wyłączeniem partii politycznych, oraz co najmniej pięćdziesięciu obywateli mających czynne prawo wyborcze, zamieszkujących stale na terenie gminy dokonującej wyboru, w terminie do dnia 30 czerwca ostatniego roku kadencji (art. 162 § 1 PrUSP). Wybory ławników odbywają się najpóźniej w październiku roku kalendarzowego, w którym upływa kadencja dotychczasowych ławników (art. 163 § 1 PrUSP). Przed przystąpieniem do wyborów rada gminy powołuje zespół, który przedstawia na sesji rady gminy swoją opinię o zgłoszonych kandydatach, w szczególności w zakresie spełnienia przez nich wymogów określonych w ustawie (art. 163 § 2 PrUSP). Kadencja ławników sądów okręgowych i rejonowych trwa cztery lata kalendarzowe następujące po roku, w którym dokonano wyborów, jednak mandat ławnika wybranego dodatkowo wygasa z upływem kadencji ogółu ławników (art. 165 § 1 PrUSP). Po upływie kadencji ławnik może brać udział jedynie w rozpoznawaniu sprawy rozpoczętej wcześniej z jego udziałem, do czasu jej zakończenia (art. 165 § 2 PrUSP).

6. **Dostęp ławnika do informacji niejawnych.** W doktrynie trafnie wskazuje się, że ławnicy są dopuszczeni do informacji niejawnych w zakresie niezbędnym do pełnienia swej funkcji członka składu orzekającego bez postępowania sprawdzającego (tak *Grzegorzczak*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 58). Wniosek ten wynika wprost z treści art. 34 ust. 10 pkt 15 OchrInfU, jak również art. 169 § 3 w zw. z art. 85 § 4 PrUSP.

7. **Skutki naruszenia zasady.** Naruszenie zasady udziału społeczeństwa w postępowaniu karnym stanowi uchybienie procesowe, które może pociągać za sobą określone skutki procesowe, np. przewidziane w art. 439 § 1 pkt 2 (tak *Z. Gostyński, S. Zabłocki*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2003, s. 205).

Art. 4. [Zasada obiektywizmu]

Organy prowadzące postępowanie karne są obowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Zasada obiektywizmu	1–7	4. Beneficjenci zasady	4
1. Źródła	1	5. Zakres przedmiotowy zasady	5
2. Istota	2	6. Gwarancje zasady	6
3. Zakres podmiotowy zasady	3	7. Naruszenie zasady	7

I. Zasada obiektywizmu

1. **Źródła.** Regulacja zasady obiektywizmu jest przewidziana nie tylko w art. 4, ale także 1 w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP („Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”). Na konieczność zachowania obiektywizmu organów procesowych podejmujących czynności procesowe w toku postępowania karnego wskazują także akty ustrojowe. Sędzia powinien w służbie i poza służbą strzec powagi stanowiska sędziego i unikać wszystkiego, co mogłoby

przynieść ujmę godności sędziego lub osłabiać zaufanie do jego bezstronności (art. 82 § 2 PrUSP). W przypadku sędziów także rota ślubowania zobowiązuje do tego, aby „sprawiedliwość wymierzać zgodnie z przepisami prawa, bezstronnie według mego sumienia” (art. 66 PrUSP). Sędziemu nie wolno także podejmować innego zajęcia ani sposobu zarobkowania, które przeszkadzałoby w pełnieniu obowiązków sędziego, mogło osłabiać zaufanie do jego bezstronności lub przynieść ujmę godności urzędu sędziego (art. 86 § 2 PrUSP). Wymóg wykonywania czynności procesowych zgodnie z zasadą bezstronności odnosi się nie tylko do sędziego, ale także i do prokuratora. Prokurator jest obowiązany do podejmowania działań określonych w ustawach, kierując się zasadą bezstronności i równego traktowania wszystkich obywateli (art. 6 PrProk). Prokurator powinien w służbie i poza służbą strzec powagi sprawowanego urzędu i unikać wszystkiego, co mogłoby przynieść ujmę godności prokuratora lub osłabiać zaufanie do jego bezstronności (art. 96 § 2 PrProk). Prokuratorowi nie wolno także podejmować innego zajęcia ani sposobu zarobkowania, które by przeszkadzało w pełnieniu obowiązków prokuratora, mogło osłabiać zaufanie do jego bezstronności lub przynieść ujmę godności urzędu prokuratora (art. 103 § 2 PrProk).

2 2. **Istota.** W komentowanej regulacji ustawodawca uregulował jedną z dyrektyw zasady obiektywizmu, która nakłada na organa procesowe prowadzące postępowanie obowiązek badania i uwzględnienia okoliczności przemawiających na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego. Istotą szerszej rozumianej zasady obiektywizmu jest natomiast nakaz bezstronności w traktowaniu przez organy procesowe stron oraz innych uczestników postępowania, jak i zakaz kierunkowego nastawienia do sprawy (tak *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 59 oraz SN w wyr. z 18.3.2009 r., IV KK 380/08, KZS 2009, Nr 6, poz. 32). Z tego punktu widzenia sąd nie może zatem przyjmować określonego obrazu sprawy przed zakończeniem postępowania i dawać stronom do zrozumienia, że ma już określoną wersję zdarzenia w przedmiocie odpowiedzialności. Uzewnętrznienie swojego stanowiska, między innymi poprzez wydanie orzeczenia w innej sprawie pozostającej w związku ze sprawą aktualnie rozpoznawaną lub przez sposób uzasadnienia takiego rozstrzygnięcia, uznawane jest za powód do powstania uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego w danej sprawie (tak SN w cyt. wyr. z 18.3.2009 r., IV KK 380/08). Tak rozumianą zasadę obiektywizmu wyrażoną w art. 4 należy odróżnić od tzw. idealnej bezstronności, która nie jest możliwa. Po pierwsze, każdy sędzia jest jednostką o odmiennych doświadczeniach życiowych i cechach charakterologicznych, a system aksjologiczny każdego sędziego był kształtowany przez wiele lat przez wiele zróżnicowanych czynników. Niezależnie od starań sędziego, aby odrzucić wszelkie emocje, prywatne poglądy, zachować wzorową wręcz samodyscyplinę myślową i przy rozstrzyganiu kierować się tylko materiałą zawartą w aktach, już choćby tylko czynniki działające podświadomie mogą zachwiać ową „idealną” bezstronnością w orzekaniu. Po drugie – brak jest metod, które pozwalałyby na skontrolowanie tak właśnie, a więc idealistycznie, pojmowanej sędziowskiej bezstronności. Proces myślowy sędziego poddać można bowiem kontroli tylko w takiej części, w jakiej zechce on ujawnić – w formie ekspresji słownej, czy też na piśmie – w toku procesu albo przy sporządzaniu uzasadnienia werdyktu, jakie w istocie argumenty decydowały o wydaniu określonego rozstrzygnięcia. Zatem, skoro w ogóle nie można zapewnić stuprocentowej bezstronności orzekania, tym samym również instytucja wyłączenia sędziego nie może zagwarantować takiej bezstronności. W konsekwencji, przepisy procedury, w tym także przepisy dotyczące wyłączenia sędziego, są w stanie zabezpieczyć jedynie sytuację zmaksymalizowanej bezstronności, a nie samą bezstronność. Jeszcze inaczej rzecz ujmując, są one nakierowane na zredukowanie zobiektywizowanych czynników mogących powodować stronniczość (tak SN w uchw. z 26.4.2007 r., I KZP 9/07, OSNKW 2007, Nr 5, poz. 39).

3 3. **Zakres podmiotowy zasady.** W komentowanej regulacji ustawodawca użył wyrażen „organy prowadzące postępowanie karne”. Oznacza to, że dyrektywa uregulowana w tym przepisie odnosi się do wszystkich organów prowadzących postępowanie karne zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i postępowania jurysdykcyjnego. Na etapie postępowania przygotowawczego dyrektywa określona w art. 4 odnosi się nie tylko do organów prowadzących to postępowanie, ale także do organów je nadzorujących. W literaturze trafnie wskazuje się wszakże, że z logicznego punktu widzenia trudno byłoby zaakceptować twierdzenie, że zasada

obiektywizmu wiąże prokuratora jedynie wówczas, gdy prowadzi postępowanie przygotowawcze, a przestaje go obowiązywać, gdy sprawuje nadzór nad tym postępowaniem (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 89).

4. Beneficjenci zasady. Katalog beneficjentów zasady wyrażonej w art. 4 obejmuje **4** z pewnością strony postępowania karnego. W literaturze trafnie wskazuje się, że beneficjentem tej zasady są także inni uczestnicy postępowania karnego (tak *Z. Gostyński, S. Zabłocki*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2003, s. 206).

5. Zakres przedmiotowy zasady. W komentowanej regulacji ustawodawca użył czasowników „badać” oraz „uwzględnić”. Oznacza to, że obiektywizm organu procesowego powinien przejawiać się nie tylko w trakcie rekonstruowania okoliczności faktycznych, czyli „badania” sprawy, ale również w momencie podejmowania decyzji procesowych, które powinny „uwzględnić” okoliczności wskazane w art. 4. W tym przypadku chodzi nie tylko o decyzje merytoryczne co do przedmiotu procesu karnego, ale także rozstrzygnięcia incydentalne, a także o sam sposób prowadzenia sprawy (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 88). Na etapie postępowania przygotowawczego respektowanie tak rozumianej zasady obiektywizmu wymaga od organu prowadzącego to postępowanie, aby przyjmując określoną wersję śledczą był także otwarty na inne wersje, a zatem nie powinien ograniczać się do z góry przyjętych założeń (tak *Grzegorzcyk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 60). Tym samym zarzucając zatem oskarżonemu odpowiedzialność za skutek w postaci śmierci pokrzywdzonej, prokurator winien był wyjaśnić rozwój przebiegu choroby pokrzywdzonej, związek między pierwszym urazem i następnym wykrwawieniem oraz wstrząsem hipowolemicznym, a ujawniającym się później schorzeniem, w tym gwałtownym pogorszeniem się stanu zdrowia pokrzywdzonej, jaki nastąpił po jej wielotygodniowym pobycie w szpitalu. Niezależnie od powyższego podkreślenia wymaga fakt, iż prokurator prowadzący postępowanie przygotowawcze zobligowany jest do dochowania reguł określonych w art. 4, a więc zgromadzenia dowodów, tak na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego. W niniejszej sprawie oznacza to, że winien był uzyskać opinię biegłego z zakresu medycyny sądowej odnoszącą się do twierdzeń oskarżonego co do okoliczności i sposobu niejako przypadkowego zranienia przez niego pokrzywdzonej. Wbrew twierdzeniom skarżącego uzyskanie takiej opinii nie jest równoznaczne z przekazaniem do gestii biegłego oceny umyślności bądź nieumyślności, a zmierza jedynie do weryfikacji wiarygodności wyjaśnień oskarżonego (tak SA w Katowicach w post. z 30.5.2001 r., II AKz 404/01, KZS 2001, Nr 8, poz. 90).

6. Gwarancje zasady. Gwarantem przestrzegania zasady obiektywizmu są w pierwszej **6** kolejności przepisy o wyłączeniu sędziego (art. 40–41), które odpowiednio odnoszą się do osoby prowadzącej postępowanie medycyjnne (art. 23a § 3), ławnika i referendarza (art. 44), prokuratora i innych organów prowadzących postępowanie przygotowawcze lub będących oskarżycielem publicznym (art. 47 § 1), biegłego (art. 196), specjalisty (art. 206), tłumacza (art. 204 § 3 w zw. z art. 196), osoby powołanej do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego (art. 214 § 8), protokolanta i stenografa (art. 146 § 1). Gwarantem realizacji tej zasady w procesie karnym jest także zakaz oddalenia wniosku dowodowego na tej podstawie, że dotychczas przeprowadzone dowody wykazały przeciwieństwo tego, co wnioskodawca zamierza udowodnić (art. 170 § 2). Warto w tym zakresie zaznaczyć, że naruszeniem zasady obiektywizmu nie jest oddalenie wniosku dowodowego, o ile organ procesowy właściwie oceni sytuację procesową i w sposób właściwy przedstawi swoje rozumowanie (tak SA w Łodzi w wyr. z 7.2.2001 r., II AKa 269/00, Legalis). Realizacji analizowanej zasady sprzyjają także na etapie postępowania przygotowawczego nakaz wyjaśnienia okoliczności sprawy (art. 297 § 1 pkt 4), a także w toku całego procesu karnego reguły zobowiązujące organy procesowe do wydania rozstrzygnięć procesowych na podstawie całokształtu zgromadzonego materiału dowodowego (art. 92 oraz art. 410). Podobną funkcję pełni sformułowanie przez ustawodawcę wymogów pisemnego uzasadnienia wyroku w części odnoszącej się do wskazania, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych (art. 424 § 1 pkt 1). Sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku, z naruszeniem przytoczonych wymogów, może świadczyć o naruszeniu

zasady obiektywizmu. Przykładem realizacji zasady obiektywizmu jest regulacja przewidziana w art. 425 § 4 umożliwiająca wniesienie środka odwoławczego przez oskarżyciela publicznego na korzyść oskarżonego (tak A. Sakowicz, w: Sakowicz, KPK. Komentarz, 2018, s. 35).

- 7 7. **Naruszenie zasady** obiektywizmu wyrażonej w art. 4 nie może stanowić samodzielnej podstawy zarzutu odwoławczego, czy kasacyjnego. W tym zakresie w orzecznictwie i doktrynie zgodnie przyjmuje się, że zarzut naruszenia tej zasady musi zawsze wskazywać, jakie przepisy procedury i przez jakie postąpienie zostały obrażone przez organ procesowy w sposób wskazujący na niezachowanie obiektywizmu procesowego, a mogący mieć przy tym wpływ na treść wydanego rozstrzygnięcia (tak Grzegorzcyk, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 60; zob. też SN w wyr. z 27.7.2000 r., IV KKN 532/99, Legalis).

Art. 5. [Zasada domniemania niewinności]

§ 1. Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

§ 2. Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Zasada domniemania niewinności	1–9	8. Rozkład ciężaru dowodu	8
1. Źródła	1	9. Naruszenie zasady	9
2. Istota	2	II. Zasada in dubio pro reo	10–13
3. Funkcje	3	1. Istota	10
4. Rozumienie zasady	4	2. Zasada	11
5. Zakres podmiotowy	5	3. Zakres podmiotowy wątpliwości	12
6. Zakres temporalny	6	4. Zakres przedmiotowy wątpliwości	13
7. Przyczyny obalenia zasady	7		

I. Zasada domniemania niewinności

- 1 1. **Źródła.** Regulacja zasady domniemania niewinności jest przewidziana nie tylko w art. 5 § 1, ale także w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP („Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu” oraz art. 14 ust. 2 MPPOiP („Każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo być uważana za niewinną aż do udowodnienia jej winy zgodnie z ustawą” oraz art. 6 ust. 2 EKPC („Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą”).
- 2 2. **Istota.** Zasada domniemania niewinności w ujęciu wyrażonym w art. 5 § 1 oznacza ustawowe założenie niewinności oskarżonego, które obowiązuje w konkretnym procesie do chwili udowodnienia mu winy i stwierdzenia jej prawomocnym wyrokiem sądu. Przytoczone domniemanie ma charakter wzruszalny (*praesumptio iuris tantum*), co następuje z chwilą uprawomocnienia się wyroku stwierdzającego winę oskarżonego (zob. A. Sakowicz, w: Sakowicz, KPK. Komentarz, 2018, s. 37).
- 3 3. **Funkcje.** Zasada domniemania niewinności spełnia w procesie karnym szereg funkcji, z których najważniejsze to: 1) ochrona oskarżonego przed przesądzeniem jego winy w procesie karnym; 2) nakaz traktowania oskarżonego jako niewinnego do momentu wydania prawomocnego wyroku; 3) nakaz podjęcia przez organy procesowe wysiłku związanego z udowodnieniem oskarżonemu winy oraz pozyskiwania dowodów, a zatem ochrona przed przerzuceniem ciężaru dowodu na barki oskarżonego; 4) nakaz wydania wyroku uniewinniającego w przypadku braku dowodów potwierdzających winę oskarżonego lub istnienia dowodów wątpliwych; 5) ochrona oskarżonego przed ograniczeniem jego konstytucyjnych praw, w przypadku gdy ograniczenia te nie są konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku procesu karnego; 6) nakaz respektowania dobrego imienia oskarżonego; 7) umożliwienie przyjęcia przez oskarżonego biernej postawy w procesie bez wyciągania wobec niego negatywnych konsekwencji prawnych;

8) ochrona oskarżonego przed ferowaniem wyroku (tak *A. Tęcza-Paciorek*, *Zasada domniemania niewinności*, s. 428).

4. Rozumienie zasady. Domniemanie niewinności należy pojmować zgodnie z podejściem 4 obiektywistycznym jako nakaz traktowania oskarżonego przez organ procesowy jako niewinnego, niezależnie od posiadanego już przekonania (tak *Grzegorzczuk*, *KPK. Komentarz*, t. 1, 2014, s. 61; *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, *KPK. Komentarz*, t. 1, 2017, s. 98; *A. Sakowicz*, w: *Sakowicz*, *KPK. Komentarz*, 2018, s. 38–39).

5. Zakres podmiotowy. W regulacji przewidzianej w art. 5 § 1 ustawodawca użył wyrażenia 5 „oskarżony”. Stosując art. 71 § 3 należy przyjąć, że wymienione pojęcie odnosi się do oskarżonego w rozumieniu art. 71 § 2 („za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 § 1 KPK lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania”) oraz podejrzanego w rozumieniu art. 71 § 1 KPK („za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego”). Z wykładni językowej art. 5 § 1 wynika, że zasada domniemania niewinności uregulowana w tym przepisie nie odnosi się do osoby podejrzanego o popełnienie czynu zabronionego, a więc osoby, która nie ma formalnie statusu podejrzanego, ale co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa oraz co do której skierowano czynności procesowe zmierzające do jej ścigania. W doktrynie podkreśla się jednak drugorzędne znaczenie treści art. 5 § 1 w analizowanym zakresie wobec szerokiego ujęcia zasady domniemania niewinności w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP, który obejmuje tę zasadą „każdego”, a więc również osobę podejrzaną (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, *KPK. Komentarz*, t. 1, 2017, s. 99).

6. Zakres temporalny. W art. 5 § 1 ustawodawca użył wyrażenia „prawomocny wyrok”. 6 Oznacza to, że domniemanie niewinności obowiązuje dopóty, dopóki nie zostanie obalone prawomocnym wyrokiem. Zasadnie wskazuje się jednak, że wymieniona zasada obowiązuje tylko wówczas, gdy przedmiotem postępowania jest kwestia winy oskarżonego. W sytuacji zaś, gdy postępowanie toczy się wyłącznie w kwestii kary, orzeczenie w części dotyczącej rozstrzygnięcia o winie jest już prawomocne, a zatem domniemanie niewinności zostało wzruszone (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, *KPK. Komentarz*, t. 1, 2017, s. 100). **Samo zaskarżenie prawomocnego orzeczenia nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia nie aktualizuje obowiązki zasady przewidzianej w art. 5 § 1.** Dopiero wszakże po uchyleniu w trybie wznowienia albo w wyniku uwzględnienia kasacji prawomocnego wyroku domniemanie niewinności „odżywa” i znów obowiązuje do momentu ewentualnego ponownego prawomocnego uznania oskarżonego za winnego (tak *Z. Gostyński, S. Zabłocki*, w: *Stefański, Zabłocki*, *KPK. Komentarz*, t. 1, 2003, s. 211).

7. Przyczyny obalenia zasady. Bezspornie zasadę domniemania niewinności obala wyrok 7 skazujący za przestępstwo, przy czym chodzi w tym przypadku także o wyrok skazujący zawierający negatywne rozstrzygnięcie co do kary, a więc taki, w którym zastosowano odstępnie od ukarania. W orzecznictwie sądu konstytucyjnego wyrażono zapatrywanie, wedle którego wyrok warunkowo umarzający nie obala domniemania niewinności w rozumieniu art. 42 ust. 3 Konstytucji RP (tak TK w wyr. z 16.5.2000 r., P 1/99, OTK 2000, Nr 4, poz. 11). Ze stanowiskiem tym nie można jednak się zgodzić. W doktrynie zasadnie wskazuje się, że skoro wyrok warunkowo umarzający postępowanie jest pozytywnym rozstrzygnięciem zasadniczego przedmiotu procesu, opartym na analogicznej podstawie jak wyrok skazujący, skoro w orzeczeniu tym następuje niewątpliwe stwierdzenie winy sprawcy, to trudno nie przyjąć, że w konsekwencji obala ono domniemanie niewinności na równi z wyrokiem skazującym (tak *A. Marek*, *Warunkowe umorzenie*, s. 79; *Grzegorzczuk*, *KPK. Komentarz*, t. 1, 2014, s. 61; *A. Tęcza-Paciorek*, *Zasada domniemania niewinności*, s. 249–253).

8. Rozkład ciężaru dowodu. Z zasady domniemania niewinności wynika, że ciężar 8 dowodu tezy wyrażonej w skardze skierowanej do sądu przeciwko określonej oskarżonemu spoczywa na oskarżycielu publicznym. Oznacza to, że to nie oskarżony musi udowodnić swoją niewinność, lecz oskarżyciel udowodnić winę oskarżonego (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański*,

Zabłocki, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 104). Domniemanie niewinności nie wymaga zatem dowodzenia, a obalenie tego domniemania wymaga dowodów (tak SA w Krakowie w wyr. z 29.12.2006 r., II AKa 234/06, KZS 2007, Nr 2, poz. 32). Z tych względów **wydanie wyroku uniewinniającego jest konieczne nie tylko wówczas, gdy wykazano niewinność oskarżonego, lecz również wtedy, gdy nie udowodniono mu że jest winny popełnienia zarzuczonego mu przestępstwa**. W tym ostatnim wypadku wystarczy zatem, że twierdzenia oskarżonego, negującego tezy aktu oskarżenia, zostaną uprawdopodobnione. Wyrok uniewinniający musi zapaść jednak również i w takiej sytuacji, gdy wykazywana przez oskarżonego teza jest wprawdzie nieuprawdopodobniona, ale też nie zdołano udowodnić mu sprawstwa i winy (tak SN w post. z 18.12.2008 r., V KK 267/08, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 2675). Ułomności dowodów obciążających nie można stawiać na równi z ułomnościami dowodów odciążających. Ze względu na to, że warunkiem *sine qua non* skazania oskarżonego jest udowodnienie popełnienia przezeń czynu przestępnego (*arg. ex art. 5 § 1 i 2*), sprzeczności w sferze dowodów odciążających nigdy nie są „równoważne” ze sprzecznościami w zakresie dowodów obciążających. Jeżeli te ostatnie są „wewnętrznie sprzeczne”, to zasadnicze i samoistne znaczenie ma to, czy *in concreto* zakres i charakter tych sprzeczności nie wyłącza w ogóle możliwości uznania owych dowodów za podstawę skazania (tak SN w post. z 1.3.2004 r., II KK 271/03, OSNwSK 2004, poz. 425). Odwrócenie materialnego ciężaru dowodu obowiązuje natomiast w sprawach o zniesławienie w zakresie okoliczności wskazanych w art. 213 KK, a także w zakresie domniemania związanego z przypadkiem korzyści majątkowej uregulowanego w art. 45 § 2 KK co do tego, że mienie nie stanowi korzyści majątkowej.

- 9 9. **Naruszenie zasady**. Zasada domniemania niewinności wyrażona w art. 5 § 1 jest naruszona, jeżeli wpływ na wymiar kary orzeczonej wobec oskarżonego miało popełnienie przez oskarżonego innych czynów, które nie zostały prawomocnie mu przypisane (tak SN w wyr. z 23.7.2009 r., III KK 39/09, OSNwSK 2009, Nr 1, poz. 1587). Z naruszeniem tej zasady mamy także do czynienia, gdy błędnie nie miał zastosowania art. 41 § 1. Z taką sytuacją możemy mieć do czynienia w przypadku, gdy sędziowie wbrew zasadzie domniemania niewinności wyrażonej w Konstytucji RP i art. 5 § 1 stwierdzili wcześniej w wyodrębnionym postępowaniu toczącym się w trybie określonym w art. 387, że narkotyki wprowadzone zostały do obrotu wspólnie *de facto* ze skazanym SM., który kategorycznie zaprzeczał popełnieniu zarzucanych mu czynów. Jeżeli następnie ci sami sędziowie orzekają w sprawie tej osoby, to powinni żądać wyłączenia od udziału w niniejszej sprawie. Ponieważ tak się nie stało, jak również nie doszło do wyłączenia sędziów z urzędu, którą to możliwość dopuszcza piśmiennictwo, to udział tych sędziów w wydaniu pierwszoinstancyjnego wyroku stanowił rażące naruszenie art. 41 § 1, a zarazem jest sprzeczny z zasadami sprawiedliwości i słuszności (tak SN w wyr. z 16.1.2008 r., IV KK 392/07, KZS 2008, Nr 5, poz. 36). **Z naruszeniem tej zasady nie mamy natomiast do czynienia w przypadku stosowania w toku procesu karnego środków przymusu**, np. tymczasowego aresztowania. Po pierwsze, domniemanie niewinności nie wyklucza stosowania środków przymusu mających na celu zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania (tak *A. Tęcza-Paciorek*, Zasada domniemania niewinności, s. 327). Po drugie, zasada domniemania niewinności nie sprzeciwia się stosowaniu wobec oskarżonego środków zapobiegawczych w sprawie, skoro jej konstytucyjny sens uznawania każdego za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu, wyraża się w istocie na przerzuceniu jej udowodnienia na oskarżyciela w toku toczącego się postępowania, co nie jest tożsame z pojęciem wykazania jedynie dużego prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa, warunkującego stosowanie określonego środka zapobiegawczego (tak SA w Katowicach w post. z 2.4.2003 r., II AKz 268/03, KZS 2003, Nr 8, poz. 89). **Z naruszeniem tej zasady nie mamy także do czynienia, jeżeli podstawą odwołania stosowania środka probacyjnego jest ustalenie rażącego naruszenia porządku prawnego w postaci popełnienia przestępstwa** (art. 68 § 2, art. 75 § 2 KK, art. 160 § 3 KKW). W tym przypadku sądy mogą, powołując się na zasadę wyrażoną w art. 8 § 1, samodzielnie dokonywać ustaleń co do tego, czy zachowanie oskarżonego wyczerpuje przesłanki odwołania stosowania środków probacyjnych, a ustalenia te są dokonywane wyłącznie na użytek postępowań związanych z odwołaniem stosowania tych środków, nie mając znaczenia dla wyroku w nowym postępowaniu (tak *J. Kosonoga*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 1, 2017, s. 109).

[Przejdź do księgarni →](#)